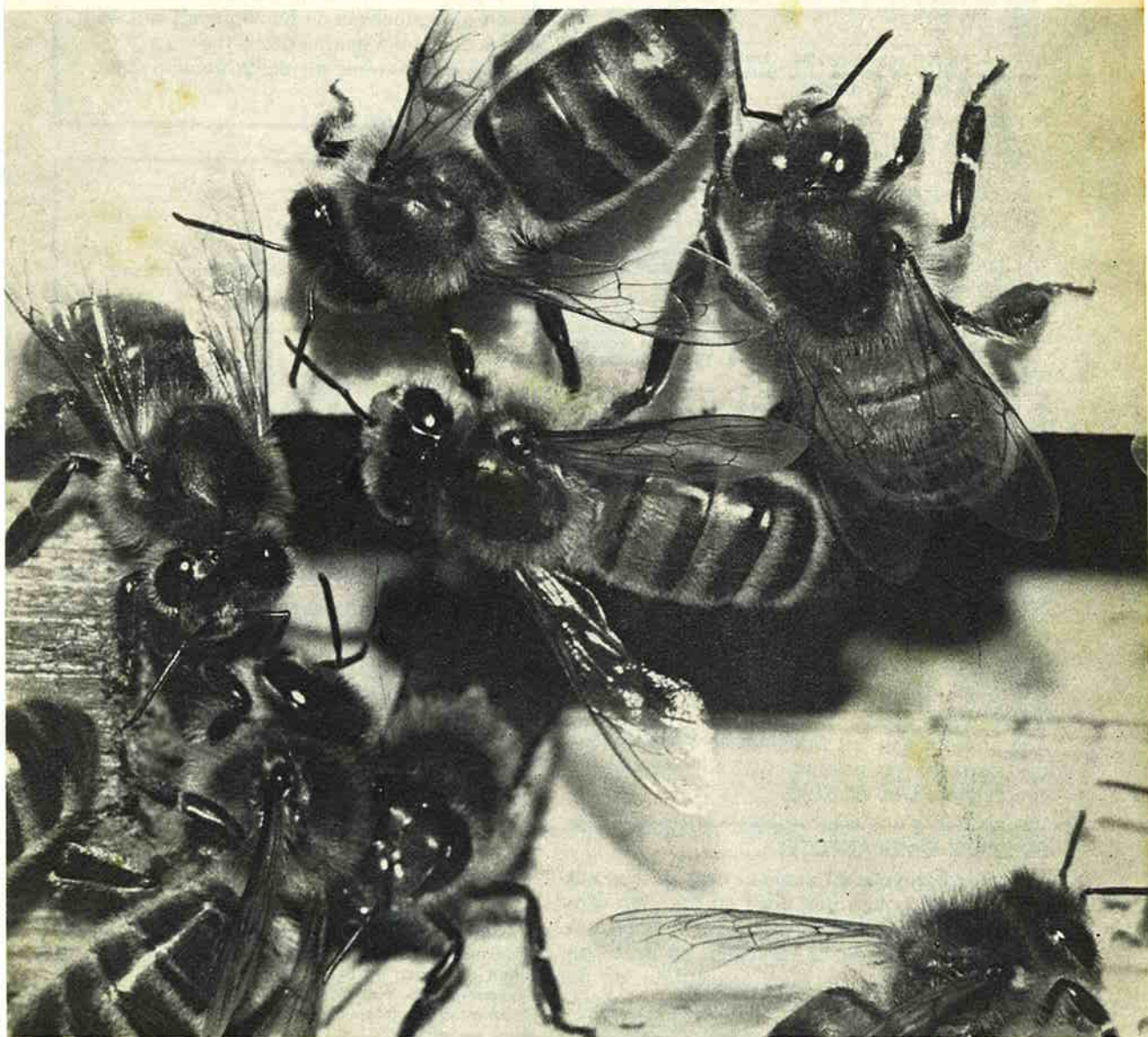




bijenteelt

Maandschrift voor de Bijenteelt

Verschijnt maandelijks - Jaargang 81 - No. 2 februari 1979



Officieel orgaan van de Vereniging tot bevordering der Bijenteelt in Nederland

SPEURBIJTJES

Tarief: tot 20 woorden f 6,50, elk woord meer 35 cent. Bij vooruitbetaling te voldoen op giro-nummer 823276 van de Ver. tot Bevordering der Bijenteelt te Wageningen. Bij 11 keer plaatsen 10% korting. Inzendtermijn voor de 10e van de maand voorafgaande aan de maand van plaatsing. De redactie aanvaardt geen verantwoordelijkheid voor de inhoud.

TE KOOP GEVRAAGD: partijen Nederlandse honing, o.a. koolzaad-, zomer- en heidehoning: Wij bieden hoge prijzen. **HET BIJENHUIS te WAGENINGEN**, tel. 08370-12863.

WIJ KOPEN: Inlandse Bijenhoning, Ruwe- Zuivere Bijenwas, Propolis, Honing- en Waszemerij **ARKADIA, Lochem**. Telefoon 05730-1827/2219.

TE KOOP: nieuwe en gebruikte 3-raamshoningsslingers nog voor de oude prijs. H. de Vries, Huize St. Gertrudis, Workum. Tel. 05151-1251. Bellen van 13.30 - 14.00 uur en van 16.30 - 20.00 uur.

IN- EN VERKOOP van bijenvolken, kasten en korven, honing en lege kasten en korven. J. C. Basten, Burg. Bouwensweg 3, Horssen (Gld.), tel. 08874-1791.

TE KOOP: gebruikte Simplexkasten en gebruikte korven. Tevens kopen wij alle soorten Ned. bijenhoning. C. van Holland, Dijkstraat 118, Veenendaal, tel. 08385-13795 b.g.g. 08385-10202.

WINTERAANBIEDING: Zomerhoning à f 5,15 per kg, Acacia-honing à f 5,75 per kg, Koolzaadhoning à f 5,75 per kg, Boekweithoning à f 4,85 per kg, Honingmede f 8,85 per fles, Honinglikeur f 12,50 per fles, Honingbonbons f 8,50 per kg, Honingzeep 1,50 pr stuk, Stuifmeelkorrels, Bijenwas, Versierwas enz. enz. **BIJENMAGAZIJN „DE BIJENKORF“** Hoevelakenseweg 144, Terschuur, tel. 03426-1978.

TE KOOP: Bijenkasten, simplexkasten, dubbelwandig, met 2 broedkamers of 2 broedkamers en 1 honingkamer. Met 2 broedkamers f 65,—; met 2 broed- en 1 honingkamer f 75,—; 6 ramers à f 27,—. G. J. Thiele, Europaweg 216, 7766 AR Nw. Schoonebeek.

TE KOOP: mooie 10-raams bijenkasten, billijke prijs. J. de Jonge, Van der Duin van Maasdamstraat 15, Hoogeveen, tel. 05280-63637.

TE KOOP: Zuivere Nederlandse Heidehoning in emmers van 14 kg netto. B. Slotboom, Holterweg 9, Rekken gem. Eibergen. tel. 05453-443.

TE KOOP GEVRAAGD: Enige gezonde, sterke bijenvolken liefst op ramen; bij voorkeur van oudere imker die z'n stal wil beëindigen. In de winter 77/78 zijn mijn volken gestorven en nu wilde ik opnieuw beginnen. C. J. van Dam, Geert Valckeshof 56, 9351 RZ Leek, tel. 05945-3263.

Bijenstand Fa. H. T. van Dam & Zn., Jubega (Fr.), tel. 05165-13 82 kan U alles leveren voor de Moderne Bijenteelt.

Kunstraat, Bijenwoningen en Onderdelen uit eigen werkplaatsen.

Door eigen steeds grotere importen van diverse gereedschappen steeds bij ons de laagste prijzen.

Tevens voor wederverkoop diverse kleuren meubelwas en honing van de fijnste kwaliteiten.

Vraagt onze prijscourant van materialen en/of meubelwas en honing even aan. Wij zenden U die gaarne gratis toe.

Wij komen weer op de te houden Bijenmarkten.

H.H. IMKERS

Zend vanaf heden al uw

RUWE RAATWAS

rechtstreeks of in verenigingsverband naar

HONINGZEMERIJ

W. van 't LAND

Telefoon 2607 Barneveld

Desgewenst KUNSTRAAT terug.

* U zult zien, wij betalen de hoogste prijs.

MAANDSCHRIFT VOOR BIJENTEELT. Adres redactie en administratie: Bijenhuis, Wageningen. De niet van redaktiewege, geplaatste artikelen vertolken de mening van inzenders en geven niet altijd het inzicht van de redactie of het hoofdbestuur weer.

Alle stukken aan het Bijenhuis te Wageningen, ook opgaven en betaling van advertenties en speurbijtjes. Giro 82 32 76.

BIJ ONZE OMSLAGFOTO

Toen de kopij voor dit nummer naar de drukker ging was het buiten nog boos en bar. Een winter zoals we sinds 1963 niet meer hebben beleefd. We hopen dat U uw bijen, na de lange winterzit, actief als op onze omslagfoto, op de vliegplank mag zien verschijnen. Deze voor treffelijke opname werd te onzer beschikking gesteld door de Hr. A. den Boer te Nunspeet.

INHOUD VAN DIT NUMMER

Het maandelijks opfrissertje, J. v.d. Veluwe	27
In memoriam J. v. Aarst	30
In memoriam A. T. v.d. Brink	31
Het bijenjaar 1978 in cijfers, C. Pater Jzn.	32
Oplossing Kerstpuzzel	32
Jaarverslag 1977/1978	34
Te weinig bevoegde leraren bijenteelt, Ir. J. J. Pettinga	38
Raamwerk, Chr. Maillie	39
Gesprokkeld uit de Bijenliteratuur, J. A. Zoet	40
Importeren of selecteren, Willem	41
Boekbespreking "Der Honig, Prof. Dr. E. Zander", Chr. Maillie	43
Oogst en Dracht, A. Neve	44
Opnieuw Varroa, Ir. J. J. Pettinga	45
Oogstlieden gevraagd, M. Lokkerse	48
Waterbehoefte van een bijenvolk, J. A. Zoet	49
Afdelingssecretarissen attentie, H. Noeverman	50
Jagen meeuwen op bijen? B. v.d. Bergh	50
Spouwbijen, B. v.d. Bergh	50
Ze verstonden geen Chinees, J. A. Dekker	51
Bijen vergiftigd in Lauwersmeer, J. F. Boland	51
Afdelingsnieuws	53

HET MAANDELIJKSE OPFRISSTERTJE

NOSEMA-APIS

Het is weinig zinvol om in deze rubriek uitvoerig in te gaan op de diverse bijenziekten; we zullen dat dan ook niet doen en de lezer, die hier meer over wil weten verwijzen naar de gangbare bijenliteratuur, waarin uitvoerige gegevens dienaangaande zijn te vinden. Voor één ziekte en wel de tot dusver meest gevreesde willen we een uitzondering maken, nl. de Nosema.

Het zal niet lang meer duren of we worden wederom geconfronteerd met de resultaten van onze „in- en overwintering”; zullen het sterke, matige, zwakke of . . . dode volken zijn?

Bij de voorgaande overwintering kwamen er in Groningen en Drenthe in totaal ongeveer 1000 volken om tengevolge van Nosema of wel door de geheimzinnige verdwijnsiekte.

Hoewel het Nosemaprobleem helaas nog lang niet is opgelost, is het wel typerend, dat bepaalde imkers er regelmatig door worden geteisterd en anderen in het geheel niet.

Ofschoon een foutloze diagnose van de Nosema slechts met behulp van een microscoop kan worden gesteld is de darmproef nog altijd een zeer praktisch hulpmiddel; we nemen daartoe een aantal „verse” dode bijen of doden een aantal krabbelaars, waarbij we het achterlijf van de bij „losdraaien” en dit lichaamsdeel langzaam uittrekken.

Zijn de darmen qua inhoud witgrauw (vuile melkkleur) dan is vrijwel zeker sprake van ernstige Nosema; in gezonde toestand is de darminhoud koffiebruin.

Buiten de bij zijn de zgn. Nosemasporen (diam. 6/1000 mm) bacteriën in sluimertoeestand, zij zijn a.h.w. in de vorm van zeer fijn stof in de bijenwoning aanwezig. Zodra die sporen eenmaal in de ingewanden van de bij zijn terechtgekomen, worden ze, mits de temperatuur boven de 22 °C ligt (voorjaar!) en er eiwitten (stuifmeel) binnenkomen, geactiveerd en vindt aantasting plaats.

Zonder nu verder op de ziekte als zodanig in te gaan, willen we trachten in een tiental punten een aantal maatregelen op te sommen, die als Nosema-preventie kunnen worden aangemerkt. We zullen deze punten zoveel mogelijk in volgorde van belangrijkheid trachten af te werken.

1. NECTAR EN STUIFMEEL IN HET NAJAAR

De behoefte aan deze produkten, voorafgaande aan de inwintering, kunnen we niet vervangen door het geven van slechts suiker, waarin, in tegenstelling tot nectar en stuifmeel, geen voor de bijen onontbeerlijke stoffen, zoals allerlei organische zuren aanwezig zijn, welke mede dienen als afweermiddel tegen ziekten, w.o. de Nosema.

Met een onderzoek in die richting hebben zich in het bijzonder bezig gehouden Dr. Jachimowicz in Wenen en Dr. Wille in Liebefeld (Zwits.). Zij hebben vastgesteld, dat de bijen hun wintervoorraad, ongeacht of die afkomstig is van nectar of ingevoerde suiker, omzetten in „winterhoning” met een zuurgraad van 3.8 tot 4.8 ph, een soort ingebouwde preventie tegen ziekten.

Voor het omzetten van suiker, die op zich zelf vrij is van zuren, staan de bijen, als zij deze niet uit de natuur kunnen betrekken, zuren af uit eigen lichaam. Onttrekking hiervan betekent in wezen een ernstige aantasting van hun eigen weerstandsvermogen.

Evenzo verzwakken de bijen in de nazomer als zij veel broed moeten verzorgen en geen of niet voldoende stuifmeel kunnen bemachtigen, zoals bij een langdurend regenachtig en nat najaar.

Stuifmeel in het najaar is uitermate belangrijk voor de opbouw van hun vet-eiwitlichaam of wel levensduur en weerstandsvermogen. Reserveer hiervoor een aantal stuifmeel raten uit het voorjaar en plant voorts stuifmeel gevende herfstplanten aan, zoals Guldenroede, Heide, Herfst-aster, Hersftsedum, Klimop, Reseda, Reuzenbalsemien, Thijm, Zonnebloemen e.d. Laat zowel de reservering van stuifmeel-raten als de natuur in het najaar onze bijen geheel in de steek, geef dan elk volk een kg. Nektapoll.

2. STERKE VOLKEN AANHouden EN STERKE VOLKEN OVERWINTEREN

Iets minder geaccentueerd zou ik kunnen zeggen, houd geen zwakke volken aan en overwinter evenmin zulke volken. In de laatste Groentjes werd reeds uitvoerig ge-

schreven over de noodzaak van het overwinteren van sterke volken, zodat ik er geen behoefte aan heb er nogmaals op in te gaan.

3. GEEN VOORJAARSVERENIGING

Hetzelfde geldt voor dit onderwerp, waarbij ik wederom met nadruk stel, dat het samenvoegen van in volle ontwikkeling zijnde volken juist als de winterbij wordt afgelost door de zomerbij (rond 1 apr.) uit den boze is en m.i. als een ware uitdaging moet worden gezien voor de Nosema.

4. SLECHTE VOLKEN DRASTISCH OP- RUIMEN

Helaas kijkt menig imker nog te veel naar de kwantiteit en te weinig naar de kwaliteit van zijn volkerenbestand.

Dankbare objecten voor de Nosema zijn nog altijd kleine en zieke volken, zijnde een infectiebron voor de andere volken. Zwakke en moerloze volken, alsmede slachtoffers van roer en zij die een grote achterstand hebben in de broedontwikkeling zonder meer opruimen, dus verenigen met een sterk buurvolk of in ernstige gevallen met het bezette materiaal vernietigen; dat is het beste middel om de Nosema uit te bannen.

5. ROMMELEN IN DE VOLKEN

Ik durf dit besmette woord nauwelijks meer te gebruiken, doch als ik aan onze korfimmers op de Veluwe denk en hun manipulaties in hun volken vergelijk met die van ons in het kastenmateriaal, dan valt dat gerommel sterk in ons nadeel uit.

De simpele wijze van „demonteren” van een kastvolk is weliswaar een stuk verleiding voor de (beginnend) imker en dat brengt menigeen er toe vaker met zijn volken te stoeien dan strikt noodzakelijk is. De korfimker doet dat niet, overigens is dat bij hem niet mogelijk. Het Nosema-probleem is bij de korfimkerij dan ook zo goed als onbekend.

Is de Nosema dan wellicht een moderne ziekte van de bijen, die vergelijkbaar is met onze maag- en hartziekten of zouden we onze „gekaste” bijen onbewust doen lijden aan stress en managerkwalen? We vergeten nl. maar al te vaak, dat een bijenvolk een organieke drieëenheid vormt, waarin het „monteren, demonteren en assembleren” niet thuishoort; we bezien en behandelen deze microkosmos mogelijk teveel als een stuk mechaniek.

6. VERNIEUW TIJDIG HET RATENBESTAND

Het staat in elk bijenboek, toch is het blijkbaar een vorm van zuinigheid die velen er toe brengt het hiermede niet zo nauw te nemen. Het is schrikbarend wat men af en toe in dit verband nog aantreft. Naar mate de raten ouder worden verzamelen ze ook meer en meer Nosemasporen!

7. EEN GOEDE HYGIËNISCHE WONING

Wat op hygiënisch terrein op ons van toepassing is geldt min of meer op analoge wijze voor onze bijen. Dr. J. P. van Praagh vatte de remedie tegen de Nosema eens als volgt samen: „Wees een goed imker!” Gebruik een goede kast met een aflopende hardhouten bodem. Water, wasdeksels, dode bijen op een vlakke, natte zachthouten van naden voorzien bodem gaan over in rottingstoestanden, waarvan de kwalijke gassen in het bijenvolk opstijgen; stelt u zich zo'n leefmilieu eens in menselijk verband voor!

Bij de eerste vluchtige voorjaarsinspectie even met zijn tweeën op behoedzame wijze de bodem vervangen door een schoon exemplaar, de bijen behoeven dat nauwelijks te bemerken. U kunt dan de „bodemplankdiagnose” stellen en verschaft de bijen meteen een schone „stal”.

Gereinigde bodems altijd goed afvlammen, het doodt de Nosemasporen. Het lakken van de binnenwanden van de kast, in Duitsland een algemeen gebruik, doet condensatiewater snel afvloeien en voorkomt dat Nosemasporen in de poriën van van de kastwanden en naden en openingen achterblijven.

8. GOEDE VENTILATIE

Een goede uitwisseling van koolzuur en zuurstof, alsmede afvoer van waterdamp wordt bevorderd door een goede bodemventilatie. Frisse lucht is voor elk individu een levensbehoefte. Het bijenvolk heeft gedurende het winterseizoen driemaal ernstig te kampen met zeer vochtige toestanden, t.w. tijdens het indampen van het suikerwater, waarbij rond 7 liter water moet worden weggewerkt, in de tweede plaats bij sterke temperatuurswisselingen, de bekende momenten waarop in oude huizen zonder CV plotseling op alle wanden waterdamp condenseert en tot slot bij de overgang van de winter- op de zomertemperatuur.

Hebben we geen bodemventilatie en tot overmaat van ramp slechts een pietepuiterig klein vliegspleetje, dan kunt U de situatie in de kast vergelijken met die van een antieke bedstee in een alkoof.

9. EEN SCHONE BIJENKROEG

Een bijenkroeg, speciaal in het vroege voorjaar is een prettige zaak voor onze bijen; hoe dichterbij ze het water kunnen krijgen hoe minder risico ze lopen. Het eerste broed heeft nu eenmaal water nodig en, dichtbij of veraf, de waterhaalsters trekken er op uit. Laten we er aan denken, dat onze bijenkroeg of vijvertje dan niet vervuilt is door vogelfaecaliën, wormen, bladafval e.d.

10. FUMIDIL

Hoewel ik weet, dat enkele wetenschappers bij het noemen van dit middel de wenkbrauwen zullen fronsen, mag ik niet nalaten dit geneesmiddel te vermelden. Mocht het in ons land min of meer worden afgewezen, niemand zal ontkennen, dat het gebruik van Nosemastatica in alle omliggende landen alom wordt toegepast en naar ik meen in België zelfs met overheidssubsidie.

Dit middel voorkomt nl. dat de Nosema-parasiet „rijp” of „volwassen” wordt, waardoor sporevorming wordt verhinderd en verdere infectie wordt tegengegaan.

Fumidil (fumagilline) is een stof, die vrij snel wordt afgebroken en, mits **niet** toegediend tijdens de dracht of minimaal 4 weken er voor, geen problemen voor de honing met zich meebrengt.

Resumerende wil ik stellen, dat het buiten de oevers treden van de Nosemakwaal, feitelijk een GEBREKSZIEKTE, toegeschreven moet worden aan gebrek aan:

- juiste voeding (stuifmeel o.a. in het najaar);
- snelle doorstroming van bijen (voedseltekort, geen dracht);
- volkssterkte (speciaal tijdens de winter);
- rust (rommelen in de volken);
- hygiëne (behuizing en meubilair).

„Wees een goed imker” en praktiseer nog maar eens over die oude korfkneuters van de Vale Ouwe.

Jan van de Veluwe.

10 de rijksoverheid vraagt

specialist bijenteelt (mnl./vrl.)

voor het Ministerie van Landbouw en Visserij

t.b.v. het Consulentenschap in Algemene Dienst voor de Bijenteelt te Hilvarenbeek

Taak: opbouwen en onderhouden van contacten met instanties op het gebied van de bijenteelt; geven van individuele en groepsvoorlichting m.b.t. het houden van bijen en het gebruik van bestrijdingsmiddelen; adviseren van fruittelers, tuinders en zaadtelers omtrent bestuiving door bijen van land- en tuinbouwgewassen.

Vereist: diploma Middelbare Landbouw School met aantoonbare belangstelling voor bijenteelt. Ervaring met het houden van bijen strekt tot aanbeveling.

Standplaats: Breda of omgeving.

Salaris: afhankelijk van leeftijd en ervaring max. f 2941,- per maand.

Sollicitaties inzenden vóór 22 februari 1979.

Bovengenoemd salaris is exclusief 8% vakantie-uitkering.

Schriftelijke sollicitaties onder vermelding van vacaturnummer 8-7788/2074 (in linkerbovenhoek van brief en enveloppe), zenden aan de Rijks Psychologische Dienst, Prins Mauritslaan 1. Corr. adres: Postbus 20013, 2500 EA 's-Gravenhage.



OFFICIELE MEDEDELINGEN



IN MEMORIAM JAN VAN AARST

Op 8 januari 1979 is plotseling van ons heengegaan onze vroegere medewerker J. van Aarst, tot 1 november 1970 leraar in algemene dienst bij het Rijksbijenteeltconsulentschap te Tilburg.

Hoewel zijn gezondheid de laatste tien jaren wel aanleiding gaf tot problemen, leken die de laatste jaren verminderd te zijn dankzij de moderne techniek.

Jan van Aarst werd geboren te Kampen op 21 oktober 1905 en volgde in Zwolle de opleiding voor onderwijzer. In januari 1927 begon zijn loopbaan bij het lager onderwijs in de gemeente Nieuwleusen, eerst in tijdelijke dienst, sinds 1 juli 1929 in vaste dienst. Op 1 september 1941 werd hij hoofd van een school, ook in de gemeente Nieuwleusen.

Inmiddels had hij al deelgenomen aan de opleidingscursussen voor de akten Landbouw L.O. (akte S) en Tuinbouw L.O. (akte T).

Ook was in Nieuwleusen zijn belangstelling voor het bijenhouden ontwaakt. In 1948 volgde hij een opleiding voor leraar bijenteelt te Groningen (bij Dr. Minderhoud en Planting).

Per 1 mei 1949 trad hij in dienst van de Rijksbijenteeltconsulent te Wageningen, Dr. Ir. A. Minderhoud, als leraar in algemene dienst. Deze functie werd na de oorlog ingesteld om de tuinbouwconsulenten (en ook de bijenteeltconsulenten, die altijd bij deze groep waren en zijn ingedeeld) bij te staan in hun onderwijs taak.

In dit geval betrof het Rijksoverzicht op de gesubsidieerde cursussen in bijenteelt, de opleiding van leraren in bijenteelt en het geven van lessen in bijenteelt aan tuinbouwwinterscholen en fruitteeltvakscholen.

Een veelomvattende taak, indien men bedenkt, dat het ambtsgebied meer dan de helft van ons land bevatte. Bovendien werd er van deze leraren medewerking bij de voorlichting in de regio verwacht. Zo heeft Van Aarst veel samengewerkt met de heer Rink Groenveld, destijds secretaris van de Vereniging te Wageningen, om de zelfgemaakte films overal in den lande te draaien.

Met collega van Gool uit het zuiden erbij, heeft dit driemanschap veel gedaan om allerlei "nieuwe" dingen, zoals de honingkeuringen en de Aalster methode, in woord en beeld bekend te maken.

Maar bovenal werd verwacht, dat deze leraar zich tot en met zou bekwamen in de bijenteelt om zijn theoretische en praktische kennis door te geven aan de imkers en in het bijzonder de nieuwe leraren.

Als men met zijn oudleerlingen spreekt, blijkt wel heel duidelijk, hoe goed hij aan deze opdracht heeft voldaan!

Na de pensionering van Dr. Minderhoud op 1 oktober 1959 ging hij over naar het consulentschap te Tilburg o.l.v. Ir. J. F. A. M. Mommsers. Hij werd speciaal belast met de voorlichting in N.O.-Nederland. Ook verder wijzigden de werkzaamheden zich. Het toezicht op de cursussen ging naar de regionale inspecties van het landbouwonderwijs, die toen werden ingesteld. In enkele inspecties oefende Van Aarst het toezicht op (het inmiddels veel geringere aantal) cursussen in bijenteelt uit.

De belangstelling voor het bijenhouden en daarmee voor de opleidingscursus nam af. Andere taken bleven, zo de lessen in bijenteelt aan de Middelbare Tuinbouwschool voor Meisjes "Huis te Lande" te Rijswijk.

Jarenlang gaf hij de praktijklessen in bijenteelt voor studenten aan de Landbouwhogeschool.

De verzorging van het bevruchtigstation op Schiermonnikoog kwam na het vertrek van Groenveld voor een groot deel op zijn schouders neer. Geen moeite was hem teveel, de koninginneteelt te instrueren en de Carnica's (gemotiveerd!) te propageren.

En daarnaast de vele lezingen en filmvoorstellingen! Ook zijn gezondheid leed onder het "bij nacht en ontij langs de weg" verkeren.

Als leraar in algemene dienst vormde Van Aarst een groot contrast met vele van zijn collega's. Hij was de bescheidenheid zelve.

Hoe hij werd gewaardeerd, bleek als hij bij "zijn" imkers alom in den lande op bezoek kwam en uit de belangstelling voor zijn lezingen.

Dat hij evenzeer zijn medemensen en zijn collega's waardeerde, liet hij wel blijken, maar heel voorzichtig! Alleen degenen, die dit "door" hadden, beseften, hoe hij aan zijn imkers en collega's hing.

Om die reden en op deze wijze zal hij bij vele tijdgenoten nog lang in hun herinnering blijven voortleven. Bij zijn weinige, nog in leven zijnde, collega's zeker! Moge dit tot troost zijn voor zijn nabestaanden, in de eerste plaats zijn gastvrije echtgenote, om dit onvermijdelijke verlies te kunnen dragen.

Ir. J. J. Pettinga.

Ir. Pettinga wijdde aan de ons ontvallen oud-medewerker van het Rijksbijenteeltconsulentschap Jan van Aarst woorden van waardering, zonder daarbij de mens Van Aarst uit het oog te verliezen. Ook wij achten het ons niet alleen een plicht, maar bovenal een eer namens onze vereniging te getuigen van onze erkentelijkheid en dankbaarheid voor het vele werk voor de imkerij in het algemeen, maar ook en tevens voor de leden van onze vereniging gedaan.

Immers hij was een vraagbaak voor iedereen en altijd bereid tot hulp en steun. Als we na één van de talrijke keuringen, filmvoorstellingen of spreekbeurten, waaraan hij had deelgenomen, naar huis zouden gaan — en dat was dan soms al een eind in de richting van de "kleine uurtjes" dan was dikwijls het wachten op "Jan" die in alle gemoedsrust nog bezig was niet alleen hem gestelde vragen te beantwoorden maar daarvan tevens een cursusje bijenteelt te maken. Hoezeer de imkers op zijn inzicht en kennis bouwden en vertrouwden bleek meermalen aan het slot van vele discussies tussen bijenhouders, met een "Van Aarst zegt..." en daarmee was dan het pleit beslecht. Hij was enerzijds een leraar in de beste zin van het woord en anderzijds een vriend en toeverlaat voor de imkers, die hij aanvoelde en met wie hij één kon zijn. Zijn aanzien en de genegenheid die men hem toedroeg bleek ook daaruit dat zelfs imkers uit zijn standplaats uit de dertiger jaren ondanks de slechte weersomstandigheden naar Arnhem waren gekomen om de man die zij zozeer waardeerden de laatste eer te bewijzen.

De belangstelling uit imkerskringen bij de crematie was groot. Ir. Pettinga sprak een kort afscheidswoord. De vereniging was vertegenwoordigd door haar vice-voorzitter H. G. Maagendans.

H. G. M.

CURSUSSEN

Beginners:

afd. Heiloo

afd. Sneek e.o.

afd. Zeist

afd. Den Haag,
afd. Westland

Opgeven bij:

Dhr. W. M. Hanraads, v. Ginho-
venstr. 18, Castricum

Dhr. T. Bajema, St. Martensdijk
21, Scharnegoutum

Mevr. M. M. van Dijk-Oosten, Re-
gentesselaan 13, Zeist

Dhr. F. v.d. Kamp, Margrietstr. 33,
Den Haag

Gevorderden:

afd. Heiloo

afd. Zeist

afd. Den Haag/
afd. Westland

Dhr. W. M. Hanraads, v. Ginho-
venstr. 18, Castricum

Mevr. M. M. van Dijk-Oosten, Re-
gentesselaan 13, Zeist

Dhr. F. v.d. Kamp, Margrietstr. 33,
Den Haag

REIZEN MET BIJENVOLKEN IN 1979

De imkers, die met hun bijenvolken dit jaar willen gaan reizen en dat op grond van de vervoersbeschikking 1972 alleen mogen doen, mits zij in het bezit zijn van de gezondheidsverklaring, worden evenals vorig jaar verzocht deze vóór 1 maart aan te vragen.

Op deze wijze is het voor ons mogelijk om te beoordelen, welke bijenvolken gemonsterd en onderzocht moeten worden op ziekte, alvorens tot het afgeven van een verklaring kan worden overgegaan.

Aanvragen te richten tot Consulentenschap in algemene dienst voor de Bijenteelt, Tilburgseweg 32, 5081 NG Hilvarenbeek.

Bij de aanvraag te vermelden: naam, voornamen en adres van de imker, alsmede het aantal volken, waarmee gereisd wordt en de reisbestemming.

In verband met de eventuele monsternamen is het van belang ook de standplaats van de bijenvolken te vermelden.

N.B.: De oproep geldt dus alleen voor de imkers, die bij het reizen vallen onder de voorschriften, vermeld in de artikelen 1 en 2 van de Vervoersbeschikking bijeen 1972.

Met dank voor uw medewerking,
ir. J. J. Pettinga, Rijksbijenteeltconsulent.

IN MEMORIAM A. T. VAN DEN BRINK

Op 23 december 1978 overleed te Heelsum op 90-jarige leeftijd de in imkerskringen zeer bekende Albert Teunis van den Brink. Er zijn — zeker in het Gelderse — bijna geen afdelingen die niet op een zonnige zaterdagmiddag op bezoek zijn geweest op zijn bijenstal in de tuin van zijn woning aan de Hartenseweg te Renkum; imkers die met verwondering zullen hebben geconstateerd, dat als deze door-knede vakman een bijenkap gebruikte, dat het er dan wel een was zonder vizier en dat hij principiële in zijn bakken geen raten duldde, die anders dan aan het uiterste randje, ergens ook maar één darrecel vertoonden. Zijn ratenbestand was dan ook een lust voor het oog. Hij had ook een eigen manier om de draden in de raat bevestigd te krijgen zonder ze in te smelten.



De door hem ontwikkelde methode, al gauw bekend als de "methode v.d. Brink" heeft hij in de loop van de jaren nog wat verfijnd. Onze onvolprezen oud-secretaris R. P. Groenveld schreef reeds in de jaargang 1959 (blz. 84 en 91) over deze methode. Destijds gebruikte de Hr. v.d. Brink al dubbele broedkamers + honingkamer. Nadien heeft hij nog enige kleine wijzigingen aangebracht. De aanvankelijk gebruikte zes-ramers werden vervangen door tienramers, wat — anders dan men verwachten zou — een belangrijke besparing aan materiaalkosten gaf. Zijn methode is, vergezeld van een duidelijke schematische voorstelling nog eens weergegeven op blz. 94 van de jaargang 1970.

Naast de praktische imkerij had ook het onderwijs zijn volle belangstelling. Een reeks van jaren maakte hij deel uit van de Commissie voor het afnemen van het examen voor het diploma Practisch Imker. Ook op tal van markten en tentoonstellingen was "Albert" van den Brink een gewaardeerd jurylid bij de keuring van bijenvolken in korf of kast. Hij was ook een van de initiatiefnemers van de honing- en bijenmarkt te Renkum, die het helaas tegen de ongunst der tijden niet heeft kunnen bolwerken.

Wederom is ons een imker uit de voorste geleerden ontvallen. De Veluwezoom zal zich hem in dankbaarheid blijven herinneren.

Hij ruste in vrede.

SPAARKAST, TONG, GIFTBLAAS, STERK,
KOOZAAID, DEKSEL, LINDE, ERICA, ANGEL
KEG, GAAS, SUIKER, RAAT, TUTEN, NECTAR.



OPLOSSING KERSTPUZZEL

De kerstpuzzel was, gezien het groot aantal goede inzendingen toch niet zo moeilijk als wij dachten. Ook dit jaar moesten de winnaars weer door het lot worden aangewezen en ook dit jaar zond de Hr. Oekelom uit Rotterdam de „geïllustreerde" oplossing in die wij hierbij afbeelden. Ook dit jaar viel hij niet in de prijzen.

De prijswinnaars zijn: C. A. van den Brand, Oosterbeek; G. C. Brouwer, Ermelo; J. G. Til, Zelhem; E. v. Middendorp, Kootwijk; C. L. v. d. Wekken, Kerkwerpe; J. P. Bloemendal, Diever; E. Hulsman, Nieuwer Ter Aa; H. Frisart, Hilversum; G. M. van Gurp, Breda en T. Langerak, Woerden.

Onzerzijds van harte geluk gewenst. De prijzen (een waardebon) zijn U inmiddels toegezonden.

Het bijenjaar 1978 in cijfers en de opzet voor 1980

Elders in dit nummer vindt U de financiële resultaten over ons afgelopen Verenigingsjaar en de Begrotingscijfers voor 1980. Het is verheugend te kunnen melden dat in alle 3 de sectoren van onze Vereniging, te weten de afdelingen Vereniging, Handel en Suiker een batig saldo is verkregen, waarmede de gunstige lijn van vorig jaar is voortgezet. Een woord van dank aan allen, vooral aan het secretariaatspersoneel en allen die betrokken zijn bij de afdelingen Handel en Suiker is hiervoor op zijn plaats.

Dank ook aan de leden die het BIJENHUIS gesteund hebben met hun lidmaatschap, hun morele steun en het afnemen van imkersmaterialen bij ons Bijenhuis. De sterke stijging van het ledental van 5493 naar 6160 ofwel een netto winst van 667 nieuwe leden (ruim 12%) heeft hiertoe in sterke mate bijgedragen. In 1979 op naar de 7000 leden.

Cijfers spreken niet altijd voor iedereen een even duidelijke taal en daarom geven wij hieronder nog een toelichting over de verkregen

cijfers en de vooruitzichten voor 1979 en 1980 waarin tevens tot uiting komt het beleid zoals het Hoofdbestuur zich dit in grote lijnen voor ogen stelt.

Afdeling Vereniging

Duidelijk is bij de afdeling Vereniging dat zo'n sterke groei van het ledental ook grotere eisen stelt aan het secretariaat, de serviceverlening en de personeelssterkte. Een gelukkige ontwikkeling waar we alleen maar blij mee kunnen zijn. Versterking in de administratieve sector op het kantoor is dan ook zeker wenselijk. Ons Maandschrift heeft door de ledenstijging een grotere oplage gekregen en het ziet er naar uit dat dit doorgaat. Ook de omvang van ons Maandschrift is sterk uitgebreid wat ook meer geld vraagt. De aanschaffing van een nieuwe adresseermachine was nodig. Ook de omslagen van het Groentje worden door zeer velen gewaardeerd. Aan propaganda is meer gedaan dan in de voorgaande jaren en vele nieuwe zaken zijn aangepakt zoals het onderwijs de voorlichting e.d. meer. Onze Onderwijsdag van

oktober j.l., en het Kontaktorgaan voor bijenteeltleerkrachten is daarvan het bewijs. Evenzo de dag voor aspirant-honingkeurmeesters van 20 jan. 1979 j.l. Ook aan de Koninginneteelt zijn in 1978 nieuwe impulsen gegeven wat in 1979 zal worden voortgezet. Vanuit het Hoofdbestuur wordt ook gestreefd naar een nog betere communicatie tussen leden-afdeling-hoofdbestuur-dagelijks bestuur en secretariaat. Dit alles vraagt natuurlijk tijd, geld en inzet. Belangrijke zaken zijn in de cijfers over 1978 en voor 1979 en 1980 het reserveren van gelden voor research, onderzoek en voorlichting. We denken hierbij aan de ontwikkeling op het terrein van de suiker en met name van de invertsuikers.

Voor de imkers en hun immen staan hierbij grote belangen op het spel. Onderzoek is dringend nodig met daarbij kennisneming van de ervaringen in de ons omringende landen. Ook een studie van eventuele voorzieningen hiervoor is nodig. Hetzelfde kan gesteld worden bij de Koninginneteelt en dan vooral de kunstmatige inseminatie van raskoninginnen. We denken hierbij o.a. aan een te houden symposium in november 1979. Een zaak die ons ook al enige jaren bezig houdt is een pensioenvoorziening voor onze medewerkers. Plannen hiervoor zijn nu bijna rond en zullen op de alg. vergadering van 31 maart a.s. aan U worden voorgelegd, zie hierbij het preadvies van het Hoofdbestuur. Verder is uitbouw van onze propaganda-afdeling wenselijk, vraagt onze bibliotheek bij de Landbouw Hogeschool dringend voorzieningen en zijn er nog vele zaken meer. Bij de begroting voor 1980 zijn we uitgegaan van 6100 leden wat gebaseerd is op het ledental van 1978. We hopen en vertrouwen erop dat hier een ruime post „onvoorzien”, naar 7000 leden inzit. Daarnaast zal er in 1980 waarschijnlijk een tariefsverhoging van de P.T.T.-tarieven plaatsvinden en zullen we ook rekening moeten houden met een verdere stijging van diverse kosten.

Afdeling Handel

Ook de afdeling Handel heeft een positief resultaat kunnen boeken. Zoals de toelichting aangeeft door stijging van de omzet en deels door de noodzakelijke prijsverhogingen. Onze algemeen bedrijfsleider de heer J. Krabbenborg, mede geadviseerd door de commissie afd. Handel hoofdbestuur en dagelijks bestuur willen we dank brengen voor zijn inzet. Met zijn medewerkers is hij er in geslaagd om dit te bereiken ten dienste van onze leden. De verkoop van bijenkasten en bouwpakketten nam toe en de hoekvertanding van onze bijenkasten wordt steeds meer gewaardeerd. Het assortiment

werd aanzienlijk verbreed en uitgebreid en vooral in de zogenaamde „randartikelen”, blijven nog vele mogelijkheden te zitten.

De toenemende omzet, uitbreiding assortiment, en de groeiende cliëntenkring van imkers en niet-imkers vraagt om bepaalde voorzieningen, naast het feit dat het noodzakelijk is de ontwikkelingen op de voet te blijven volgen, aan te passen en nieuwe mogelijkheden onder de loupe te nemen. In dit verband zij gewezen op de noodzaak om onze presentatie op markten en tentoonstelling nog beter te doen zijn. Ook het vervoer en transport naar de markten eist voorzieningen. Onze showroom en verkoopruimte in het Bijenhuis moet eveneens uitgebreid worden. Plannen hiertoe zijn in voorbereiding en dienen ons inziens zo spoedig mogelijk gerealiseerd te worden.

Ook krijgen we steeds meer inzicht in de fabricagekosten en we hopen dit in 1979 af te kunnen ronden en te vergelijken met andere cijfers. Verheugend was het dat in 1978 vrijwel alles vlot uit voorraad geleverd kon worden. Opmerkelijk was dat steeds meer imkers hun honing en ruwe raat bij het Bijenhuis ter verwerking aanboden. Het brengen van „gegoten kunst-raat”, was een goede keuze en steeds meer imkers zagen en zien hiervan de voordelen in t.o.v. gewalste kunststraat.

Afdeling Suiker

De suikerdistributie had over het algemeen een zeer vlot verloop, zij het dat er altijd wel wensen overbleven. Op het „suikerterrein”, zijn ontwikkelingen gaande ten aanzien van de invertsuikers. Mogelijk dat we hiervan op korte termijn meer zullen horen maar vooral en zeker op wat langere termijn. De cijfers spreken verder voor zich zelf. Het ziet er naar uit dat er ook in 1979 weer gedenatureerde suiker beschikbaar gesteld kan worden. Wel neemt de vraag naar niet-gedenatureerde suiker steeds meer toe. Misschien geven de invertsuikers de oplossing.

Tenslotte

Nog een enkel woord over onze collectieve verzekering. Gezien de verschillen die er zijn inzake het aantal volken per imker leek het ons juist een deel van de assurantiepremie ten laste te brengen van de afdeling suiker want iemand die meer volken heeft, geeft meer risico's bij het verzekeren. Verder dient nog opgemerkt te worden dat het aantal schadeaanmeldingen nog steeds toeneemt, vooral de aangiften van diefstal.

Wij hopen op deze wijze U wat meer zicht gegeven te hebben op de cijfers over 1978 en het beleid voor de komende jaren.

namens het dagelijks bestuur,
C. Pater.Jzn.

JAARVERSLAG 1977/1978

Algemeen

De voorraad goederen op balansdatum is ten opzichte van de inkoopwaarde van de verkopen gestegen met ongeveer 5%.

Bij een gelijkblijvende brutowinst geeft dit een teruggang in de liquiditeitspositie.

In aansluiting op de opmerking in het rapport over het vorig verslagjaar betreffende de liquiditeitspositie is de verhoging van het krediet bij de bank van f 150.000,— tot f 250.000,— zinvol. Dit heeft inmiddels zijn beslag gekregen.

Overigens achten wij de financiële positie van Uw organisatie niet ongunstig.

Afdeling vereniging

Aan het einde van het verslagjaar waren 5.972 betalende leden, gezins- en jeugdleden aangesloten (vorig jaar 5.493) en 188 verspreide leden (vorig jaar 182) totaal 6.160.

Ten behoeve van de commissie koninginneteelt is een E. E. G. subsidie aan de Vereniging toegekend ten bedrage van f 5.000,—.

Dit bedrag is bestemd voor de aanschaf van kastenmateriaal op Schiermonnikoog.

De kosten van de activiteiten zijn in het resultatenoverzicht van de afdeling vereniging apart gegroepeerd.

Aan de afdeling vereniging is behalve het salaris inkl. soc. lsten. van mevr. Rive ook een deel van het salaris van mevr. Pos toegerekend.

Afdeling handel

Ten opzichte van het vorig verslagjaar is de omzet gestegen met 36%. Globaal is de stijging

van de geldomzet toe te rekenen aan 1/3 prijsverhoging, 2/3 goederenomzet.

De gemiddelde bruto-winst beloopt 32,4% van de omzet.

Per artikelgroep lopen deze percentages nogal uiteen.

Wat de fabrikage betreft ontbreekt ons nog het inzicht in de resultaten daarvan.

De post salarissen steeg van f 164.506,— tot f 181.336,—. Gezien de omzetstijging vertoont dit ten opzichte van het vorig verslagjaar een gunstig beeld.

De vrij sterke loonkostenstijging in het vorig verslagjaar kan tevens verband houden met een eventueel relatief sterkere toename van de fabrikage-activiteiten.

Zoals hierboven reeds is opgemerkt bestaat thans nog niet het juiste inzicht voor een afgerond oordeel.

Afdeling suiker

De omzet in suiker is met ongeveer f 50.000,— gestegen. De brutowinst is nagenoeg gelijk aan die van het vorig verslagjaar.

Op het pand is een afschrijving toegepast van f 15.000,— zijnde 3% van f 500.000,—.

Gezien de aard van de bouw (dakbedekking) is een percentage van 3 redelijk te achten.

Ondanks het feit dat het pand gezien de prijsontwikkeling van voorgaande jaren niet in waarde is achteruit gegaan vindt er toch een verbruik plaats van de aanwezige "werkeenheden".

Op de obligatie wordt jaarlijks een bedrag uitgeloot en vervolgens afgelost.

Dit verslagjaar was dit f 3.100,—.

CONCEPTBALANS VAN AFD. VERENIGING PER 31 OKT. 1978

	Gld.		Gld.
Bijental	2.706,43	Kapitaal:	
Adresseermachine	5.505,—	Saldo 1 november 1977	19.160,91
Effekten	2.500,—	Bij: voord. expl. res.	3.253,35
Spaarbank	1.142,94	Bij: Toegekende subs.	5.000,—
Lening Comm. Kon. teelt	7.949,44		
Div. voorraad/vord.	128.823,43		
		Voorzieningen	27.414,26
		Te betalen posten	75.403,—
			45.809,98
	148.627,24		148.627,24

VOORZIENINGEN 75.403,—
Specificatie:
Voorzieningsfonds

	Gld.	Gld.
Saldo 1 november 1977	38.918,60	
Bij: ten laste van resultaat vereniging	6.000,—	
Bij: 5% rente over saldo 1 nov. 1977	1.945,40	
Af: uitkering aan oud-personeelslid	1.800,—	
		45.064,—
Fonds t.b.v. wetenschappelijk bijenteeltfond.		
Saldo 1 november 1977	11.165,40	
Bij: ten laste van resultaat vereniging	600,—	
Bij: 5% rente over saldo 1 nov. 1977	558,60	
		12.324,—
Voorziening t.b.v. bibliotheek		
Saldo 1 november 1977	875,—	
Bij: ten laste van resultaat vereniging	200,—	
Bij: 5% rente over saldo 1 nov. 1977	44,—	
		1.119,—
Transporteren		58.507,—

Tentoonstellingsfonds

Saldo 1 november 1977	5.615,90	
Bij: ten laste van resultaat vereniging	600,—	
Bij: 5% rente over saldo 1 nov. 1977	280,10	
		6.496,—

Congresfonds

Saldo 1 november 1977	200,—	
Bij: ten laste van resultaat vereniging	200,—	
		400,—

Fonds t.b.v. research en ontwikkelingen in verband met opslag en verwerking van invertsuiker

Voorzieningen ten laste van resultaat vereniging	7.000,—
--	---------

Fonds t.b.v. aktivering van K.I. en koninginneteelt

Voorziening ten laste van resultaat vereniging	3.000,—
	75.403,—

CONCEPT EXPLOITATIEREKENING AFD. VERENIGING 1977/1978

	Gld.		Gld.
Personeelskosten	41.879,—	Quotum	178.899,—
Huisvestingskosten	2.500,—	Verspreide leden	5.989,25
Kantoorkosten	10.311,10		
Kosten aktiviteiten	94.106,24		184.888,25
Reservering	17.600,—	Advertenties	4.831,90
Financieringskosten	2.828,10	Opbrengst commissie	595,—
Algemene kosten	17.912,36	Rente spaartegoed	75,—
Exploitatieresultaat	3.253,35		
	190.390,15		190.390,15

Toelichting:
Kantoorkosten

	Gld.	Gld.
Ledenadministratie		4.770,11
Afschrijving adresseermachine		886,99
Porti en telefoon		4.654,—
		10.311,10

Toelichting:
Kosten aktiviteiten

	Gld.	Gld.
Maandblad		78.510,83
Imkersdag		524,95
Kosten hoofdbestuur		4.395,44
Kosten vergaderingen		2.103,51
Assurantie bijenvolken	13.999,90	
Af: Bijdrage van afd. suiker	6.999,90	
		7.000,—

Propaganda
Commissie Koninginneteelt

Bijental	-/-	197,57
		610,88
		1.158,20
		94.106,24

Toelichting:
Reserveringen

	Gld.
ten gunste van	
Voorzieningsfonds	6.000,—
Fonds t.b.v. wetenschappelijk bijenteeltonderzoek	600,—
Voorzieningsfonds t.b.v. bibliotheek	200,—
Tentoonstellingsfonds	600,—
Congresfonds	200,—
Fonds t.b.v. research en ontwikkeling i.v.m. opslag en verwerking van invertsuiker	7.000,—
Fonds t.b.v. aktivering van K.I. en Koninginneteelt	3.000,—
	17.600,—

CONCEPTBALANS VAN AFD. HANDEL PER 31 OKTOBER 1978

	Gld.		Gld.
Magazijninventaris	4.101,—	Kapitaal:	
Kantoorinventaris	8.329,—	Saldo 1 nov. '77	-/- 15.621,69
Machines	53.977,—	Bij: expl. resultaat	4.422,18
Goederen	327.176,63	Af: Betaalde V.P.B.	4.995,—
Debiteuren	89.538,84		
Overige voorr./vord.	20.328,53		-/- 16.194,51
Luquide middelen	17.238,22	A.B.N. rek. crt.	153.906,71
		Crediteuren	171.000,45
		Overige nog te betalen	211.976,57
	520.689,22		520.689,22

CONCEPT-EXPLOITATIEREKENING VAN AFD. HANDEL 1977/78

	Gld.		Gld.
Personeelskosten	200.671,02	Bruto winst	286.754,36
Huisvestingskosten	18.176,77	Interne doorberekening	7.500,—
Machine- en inv.kosten	17.728,99		
Kantoorkosten	10.320,40		
Verkoopkosten	13.255,97		
Financieringskosten	9.209,99		
Algemene kosten	20.469,04		
Exploitatieresultaat	4.422,18		
	294.254,36		294.254,36

CONCEPTBALANS VAN DE AFD. SUIKER PER 31 OKT. 1978

	Gld.		Gld.	Gld.
Pand:		Kapitaal:		
Boekwaarde 1 nov. 1977	483.860,—	Saldo 1 nov. 1977		485.206,34
Afschr. 3% x 500.000,—	15.000,—	Bij: voord. result.		1.975,05
	<u>468.860,—</u>			<u>487.181,39</u>
Aanlegkosten tuin	5.231,—	Voorzieningen:		
Kantoorinventaris	2,—	Hoekstenen	2.015,—	
Magajninventaris	573,—	Bouwstenen	<u>5.489,43</u>	
Goederen	14.041,16			7.504,43
Afdeling Handel	73.200,10	Obligatielening		10.150,—
	<u>561.907,26</u>	Te betalen posten		<u>57.071,44</u>
				<u>561.907,26</u>

CONCEPT-EXPLOITATIEREKENING VAN AFD. SUIKER 1977/78

	Gld.		Gld.
Personeelskosten	11.644,—	Bruto-winst	34.527,78
Huisvestingskosten	18.783,76	Opbr. huur en stalling	9.116,30
Inventariskosten	699,—	Verr. huur afd. Veren. en handel	8.000,—
Kantoorkosten	2.327,—		
Financieringskosten	1.488,87		
Bijdr. afd. vereniging	6.999,90		
Algemene kosten	7.726,50		
Exploitatieresultaat	<u>1.975,05</u>		
	<u>51.644,08</u>		<u>51.644,08</u>

CONCEPTBALANS VAN AFD. ASSURANTIE PER 31 OKT. 1978

	Gld.		Gld.
Afdeling suiker	13.177,42	Kapitaal per 31 okt. '78	12.577,42
	<u>13.177,42</u>	Bij: voordelig saldo	600,—
			<u>13.177,42</u>

CONCEPT-EXPLOITATIEREKENING VAN AFD. ASSURANTIE

	Gld.		Gld.
Voordelig saldo	600,—	Interest	600,—

GECONSOLIDEERDE BALANS PER 31 OKTOBER 1978

	Gld.		Gld.
Pand	468.860,—	Kapitaal	511.578,56
Aanlegkosten tuin	5.231,—	Voorzieningen	82.907,43
Bijenstal	2.706,43	Obligatie	10.150,—
Kantoorinventaris	13.836,—	A.B.N.	153.906,71
Magajjn-inventaris	4.674,—	Crediteuren	171.000,45
Effekten	2.500,—	Te betalen posten	122.681,29
Spaarbank	1.142,94		
Lening Koninginneteelt	7.949,44		
Machines	53.977,—		
Goederen	341.217,79		
Debiteuren	89.538,84		
Overige voorr./vord.	43.352,78		
Liquide middelen	<u>17.238,22</u>		
	<u>1.052.224,44</u>		<u>1.052.224,44</u>

GECONSOLIDEERDE RESULTATENREKENING

	Gld.		Gld.
Personeelskosten	254.194,02	Quotum	184.888,25
Huisvestingskosten	39.460,53	Advertenties	4.831,90
Machine- en inventariskosten	18.427,99	Commissies	595,—
Kantoorkosten	22.958,50	Rente	675,—
Kosten activiteiten	101.193,14	Brutowinst	321.282,14
Reserveringen	17.600,—	Interne doorberekening	7.500,—
Verkoopkosten	13.255,97	Stalling/verhuur	9.116,30
Financieringskosten	13.526,96	Overige opbrengsten	8.000,—
Algemene kosten	46.107,90		
Resultaat	<u>10.250,58</u>		
	<u>536.888,59</u>		<u>536.888,59</u>

	Begroting 1977/'78	Concept exploitatie 1977/'78	Begroting 1978/'79	Concept begroting 1979/'80
	Gld.	Gld.	Gld.	Gld.
Quotum	163.800,—	178.899,—	173.250,—	213.500,—
Verspreide leden	4.500,—	5.989,—	5.000,—	6.500,—
Advertenties	4.000,—	4.832,—	4.000,—	5.500,—
Opbrengst Commissie		595,—		
Rente	2.500,—	75,—	2.000,—	
	174.800,—	190.390,—	184.250,—	225.500,—
Personeelskosten	174.800,—	41.879,—	54.000,—	59.500,—
Huisvestingskosten	2.500,—	2.500,—	2.500,—	2.500,—
Specificatie: Kantoorkosten:				
Ledenadministratie		4.770,—		4.150,—
Afschrijving adresseermachine		886,—		850,—
Porti en telefoon		4.654,—		5.000,—
Specificatie: Kosten activiteiten:				
Maandschrift	70.000,—	78.511,—	72.500,—	85.000,—
Imkersdag	500,—	525,—	500,—	1.000,—
Kosten hoofdbestuur	5.500,—	4.398,—	6.000,—	6.000,—
Kosten vergaderingen	2.000,—	2.104,—	2.500,—	2.500,—
Kontributies	225,—		225,—	300,—
Assistentie bijenvolken	14.250,—	7.000,—	20.000,—	12.000,—
Examen praktijk imker	200,—		200,—	200,—
Propaganda	1.000,—	-/- 197,—	1.000,—	3.000,—
Commissie Koninginneteelt	500,—	611,—	500,—	750,—
Bijental		1.158,—		
Specificatie: Reserveringen:				
Voorzieningsfonds	5.500,—	6.000,—	5.750,—	18.500,—
Wetenschappelijke bijenteelt onderzoek	550,—	600,—	575,—	650,—
Fonds t.b.v. bibliotheek	500,—	200,—	500,—	500,—
Tentoonstellingsfonds	250,—	600,—	250,—	650,—
Congresfonds	200,—	200,—	200,—	200,—
Nationale honingtentoonstelling	400,—		400,—	750,—
Research invent suiker		7.000,—		
K.I. en K.G. teelt		3.000,—		3.000,—
Financ. kosten		2.828,—		3.000,—
Algemene kosten	14.500,—	17.912,—	14.900,—	13.500,—
Onvoorzien	3.225,—		1.750,—	2.000,—
Exploitatieresultaten		3.253,—		
	174.800,—	190.390,—	184.250,—	225.500,—



Uit de tijd dat we met rode oortjes Old Shatterhand en Winnetou letterlijk op de voet volgden weten we, dat elke Indianen-stam een beschermddier had, meestal uitgesneden en beschilderd in een meer dan levensgrote totempaal. Vaak waren deze totemdieren groot, sterk en slim, zoals de arend, de beer, de vos en de bever. Toch is de bij voor veel volken ook een

beschermmer (geweest), misschien wel om haar fel-stekende angel. Zo was de bij het totemdier van een clan bij de Juangs, een niet-Arische stam in Keunjhar en Dhenkanal in Orissa (India), terwijl ditzelfde het geval was bij de Bhramada of Brahmar, de kaste der kooplieden uit de clan der Komatis te Madras, eveneens in India. In Afrika waren het de Makondi-, Kamasia- en Awenda-stam, zo ook de Chebajigwa-clan der Suk- of Bawgott-nomaden en de Kipkenda-clan der Nandi in Oost-Afrika, die het voor velen zo onnozele bijtje als een machtige beschermster beschouwden.

Chr. Maillie

Te weinig bevoegde leraren bijenteelt?

Die indruk zou men zeker krijgen. Als men hoort hoeveel moeite het kost een bevoegde leraar te vinden; als men hoort en ziet hoeveel cursussen sommige leraren gelijktijdig en soms na hun 65e geven en als men ziet hoeveel cursussen gegeven (moeten) worden door „onbevoegden”, zoals imkers met een diploma „Practisch Imker” of anderen, die zich onder zachte aandrang beschikbaar hebben gesteld.

Hoe komt dat?

Er zijn verschillende oorzaken aan te wijzen. Vlak voor, tijdens en na de oorlog zijn er vele leraren (toen nog alle bezitters van de land- en tuinbouwacten S en T) door mijn voorgangers, hun leraren in algemene dienst en „gast”-docenten (denk aan de heren Planting te Paterswolde en van der Meulen te Doetinchem) opgeleid.

Tegen het einde van de vijftiger en in de zestiger jaren nam de belangstelling voor het bijhouden en voor de opleidingscursus af. Zo waren de cursisten van een cursus omstreeks 1960 in Zwolle al wat ouder: nu zijn ze of overleden of niet meer als imker actief. Hetzelfde geldt voor de daarvoor opgeleide leraren, destijds toch een grote groep.

Ook het aantal opleidingscursussen werd minder. Pas in het voorjaar van 1970 werd de regelmaat hervat. Maar de achterstand kon niet direct ingehaald worden; dit ondanks de sterk toegenomen belangstelling van een jongere generatie leerkrachten uit alle vormen van onderwijs.

Vaak is er op aangedrongen om parallel cursussen te geven op verschillende plaats. Met het oog op onze mankracht was dit onuitvoerbaar. Sinds 1970 zijn er twee cursussen geweest op de Ambrosiushoeve, één in Zwolle en één in Oegstgeest. Wij gaan weer starten in Zwolle en hopen zodoende op het tekort in te lopen.

Verder is het aantal bijenteeltcursussen op het ogenblik onevenredig groot. Dit komt door de grote belangstelling voor deze „natuursport” (een term van E. Heimans!). Deze interesse is uiteraard mede bevorderd door de grote belangstelling voor natuur- en milieu sinds 1970. Dat dit niet tot uiting komt in een verdubbeling van het aantal leden van de „bonden”, maar slechts in een langzame stijging, is een gevolg van de opbouw van het ledenbestand. De vele,

in het vak vergruisde imkers, die moeten „afhaken”, worden door jongere vervangen.

Van alle avondcursussen, die door het Ministerie van Landbouw worden gesubsidieerd, maken de cursussen in bijenteelt het veruit grootste deel uit. Door deze twee oorzaken is het duidelijk, dat er in vele gevallen geen bevoegde leraren beschikbaar zijn. Toch zijn er nog „jonge” leraren, die geen cursus bijenteelt geven.

Hoe kan dat? Wij hebben van geval tot geval wel begrip voor de aangevoerde redenen: gezondheid, studie, andere avondonderwijsverplichtingen, gezinsomstandigheden, maximum aantal uren, enz. Maar het is voor ons een enorme frustratie, dat te veel van degenen, die we op onze „vrije” zaterdagen hebben opgeleid, zelf verstek laten gaan.

Zijn er geen oplossingen?

Het is niet voorgeschreven, dat één leraar alleen een gehele cursus geeft. Twee bevoegde zouden dat ook kunnen en de taken verdelen. Ook een samenwerking tussen een bevoegde en een onbevoegde zou voor beide partijen zeer welkom zijn.

Als voorbeeld: De bevoegde zou de theorielessen geven en zijn „collega” bijstaan met de praktijklessen t.a.v. de opzet, de voorbereiding en eventueel het proefdraaien.

Vergeet niet, dat vele praktici, die „geroepen” worden om een cursus voor beginners te geven, wel goede imkers zijn, maar geen ervaring hebben met les en/of instructie geven. De stof en de behandelingen beheersen ze wel, alleen hoe die gebruikt moet worden, is geheel nieuw voor hen. Men steunt op elkaar en kan elkaar zonodig vervangen en/of bijstaan. Iedereen kan aanvoelen, dat de taak voor ieder afzonderlijk sterk wordt verlicht en dat dit samenwerken resulteert in een „betere” cursus.

Ik zou hierover niet zo positief kunnen schrijven, als er geen voorbeelden in de praktijk bestonden. Ook 65 plussers zijn op deze wijze nog actief zonder de belasting van alleen een hele cursus.

Mag ik reacties en goede voorbeelden?
Bedankt voor uw medewerking.

ir. J. J. Pettinga,
Ambrosiushoeve,
Hilvarenbeek.



ODIN EN DE HONINGWIJN

In de verschillende natuurgodsdiensten, zoals die van de Egyptenaren en de Germanen, werd het ontstaan van de wereld gezien als een enorm gevecht tussen de vier elementen water, aarde, vuur en lucht. Deze oerkrachten werden meestal voorgesteld als goden, die dan uiteenvallen in twee groepen, de goeden en de kwaden. Op een gegeven moment is de chaos overwonnen en wordt er vrede gesloten. De wereld komt tot rust en vanuit die harmonie is het eerst mogelijk te denken aan de schepping van unieke wezens, zoals planten, dieren en mensen.

Om die vrede te bezegelen spuwen de Asen, dat zijn de Germaanse oergoden, gezamenlijk in een vat en uit hun speeksel ontstaat Kvasir. Hij wordt het symbool van de kosmos, de geregelde orde. Door de wereld trekkend zal hij de mensen wijsheid leren en twist bijleggen, zodat de moeilijk bevochten eenheid wordt gehandhaafd.

Evenals in het paradijsverhaal uit de Bijbel blijkt echter hoe teer die harmonie is en hoe gemakkelijk het goede in het gedrang komt en steeds weer door het kwade dreigt te worden overwonnen. Zo ook in het scheppingsverhaal van de Germanen. Nauwelijks is de wijze Kvasir met zijn opdracht begonnen of hij wordt gedood door de dwergen Fjalar en Galar. Zij vermengen zijn bloed met honing en brouwen daaruit de eerste mede.

Deze honingwijn is roesverwekkend en wie ervan drinkt verkrijgt grote wijsheid en de gaven van welsprekendheid en dichtkunst. Bovendien verschaft de drank eeuwige jeugd, dus onsterfelijkheid. In dit opzicht is de mede te vergelijken met de Griekse nectar, terwijl hier ook de oorsprong ligt van het woord enthousiasme, dat letterlijk "van de godheid bezeten zijn" betekent. Overigens moet hier onder dichtkunst meer worden verstaan dan alleen verzen schrijven. Het betekent de scheppingskracht door het woord, zoals die genoemd wordt in het evangelie van Johannes 1:1 "In den beginne was het Woord" en het houdt ook verband met Adam, de eerste mens, die de andere levende wezens in het paradijs een naam moet geven.

Inmiddels hebben de boze dwergen een nieuwe moord begaan. Hun tweede slachtoffer is de reus Gilling. Maar door deze snode daad raken zij de goddelijke drank kwijt, want die wordt als zoenoffer opgeëist door Suttung, de zoon van Gilling. Suttung ("Zuiper") verbergt de mede in een bergspelonk en laat deze bewaken door zijn dochter Günnlod, ook Gunlod of Gunlauda genoemd, dat betekent "Die tot het gevecht uitnodigt".

En dat gevecht begint al spoedig, want Odin, beter bekend als Wodan, heeft als oppergod over al wat leeft en groeit zeer veel wijsheid en natuurlijk onsterfelijkheid nodig. Op zekere dag trekt hij naar de berg van Suttung om zich meester te maken van de mede. Dat gaat echter niet zo eenvoudig als het wel lijkt en daarom verzint Odin een list. De voet van de berg is bedekt met groene weiden en hij ziet daar negen knechten aan het werk om de malse klaver af te maaien. Omdat ze al uren bezig zijn biedt Odin aan hun zeisen te slijpen. Dat mag en de gereedschappen worden vlijmscherp. De maaiers vragen hem of hij de slijpsteen niet wil verkopen. Odin stemt toe, maar eist dan het hoofd van de koper. Voordat zij kunnen antwoorden werpt hij de steen in de hoogte, de maaiers grijpen ernaar en verwonden elkaar zodanig dat zij ter plaatse sterven.

Vermomd en onder de naam Bölverk ("Hij die kwaad bewerkt") gaat de god naar de werkgever van het negental, de reus Baugi. Odin biedt aan in hun plaats hetzelfde werk te doen, als Baugi er voor zorgt dat hij een teug krijgt van Suttungs dichtermede. Baugi neemt hem op die voorwaarde aan, maar hoewel Odin de hele zomer voor negen man op het landgoed werkt kan de reus hem zijn loon niet geven, omdat Suttung hardnekkig blijft weigeren ook maar iets van de kostbare drank af te staan.

Dan begint Odin met zijn boor een gat in de bergwand te maken. Baugi wil hem zogenaamd helpen, maar hij bedriegt de tunnelgraver niet alleen, hij wil hem zelfs doden, als deze zich in een slang verandert om beter door de nauwe opening te kunnen kruipen. Dat lukt niet en Odin komt tenslotte waar hij zijn wil. Meer nog, Günnlod wordt verliefd op hem en staat haar minnaar na een tijdje toe drie teugen van de door haar bewaakte mede te drinken. Odin laat zich geen twee keer nodigen. In één teug drinkt hij niet alleen het grote vat Odrerir of Odrorir ("Geestverwekker") leeg, maar ook de twee kleinere Bodn en Son. In de gedaante van een adelaar, de aan hem gewijde vogel, vlucht Odin

zie verder pag. 44

Gesprokkeld uit de Bijenliteratuur

door J. A. Zoet, Nieuw - Venneep

TROSVORM/VOEDSELCOMMUNICATIE/ SUIKERGEHALTE VOEDSEL

In een vorig artikel is terloops gesteld dat de bijen **gezamenlijk** de trosvorm in stand houden voor de temperatuurregulatie. Dit was echter op z'n minst volledig want daarnaast bestaat er nog een ander element „de Koninginnestof” die een bundelende functie uitoefent op een groep bijen. Denkt u maar eens aan een zwerm die oplost en op de oorspronkelijke woning terugslaat als het moertje achterblijft. Een ander belangrijk element dat de afzonderlijke bijen van een volk bijeenhoudt is voedsel bestaande uit nektar en stuifmeel.

Het laatste vooral zien we in het vliegseizoen na een paar regenachtige dagen met grote hoeveelheden aangesleept worden waarbij we ons de vraag kunnen stellen, hoe de behoeften van het volk aan de haalbijen kenbaar worden gemaakt. Door Butler¹ is de volgende theorie ontwikkeld.

Aanvankelijk werd uitgegaan van een strakke werkverdeling binnen de bijenstaat, waarbij alle individuen in hun leventje volgens een bepaalde rangschikking werkzaamheden zouden uitvoeren.

De praktijk wees echter uit dat dit schema, met als uitgangspunt de leeftijd van het individu, weliswaar aanwezig is doch zeer flexibel.

De directe behoefte van het volk bepaalt welk werk urgent is. Uit ervaring weten we dit al lang, de aanpassing in vlieger en veger is bekend.

Volgens Butler is er een categorie veldbijen en een groep jonge huisbijen. Tussen deze beide groepen in bevinden zich oudere huisbijen die echter ook af en toe reeds veldwerk verrichten. Het zijn deze bijen, die als het ware part-time huisbij- part-time haalbij zijn, die uit de positie **huisbij** de behoeften van het volk signaleren en als **haalbij** in deze behoeften trachten te voorzien. Door middel van de dans aktiveren ze andere haalbijen.

In A.B.J. 1977/11 staan de resultaten vermeld van een onderzoek naar het effect dat de suikerconcentratie van een vloeistof heeft op het haalgedrag der immen².

Tevens is onderzocht of de bijen voorkeur tonen voor een bepaalde verhouding van de in nektar meest voorkomende suikers sucrose,

fructose (vruchtesuiker) en glucose (druivesuiker); ook werd nagegaan hoe de reactie was op een verschillende pH waarde van de suikeroplossing. Door kennis van de omstandigheden waaronder een optimaal haalgedrag van de bijen wordt bereikt, kunnen wellicht planten met een marginale aantrekkingskracht door teeltkeus dusdanig worden verbeterd dat wel bijenbezoek plaats vindt waardoor een grotere oogst kan worden bereikt van het cultuurgewas (en ook voor de imker).

Zonder op de onderzoeksmethode in te gaan zal ik alleen het eindresultaat vermelden. Oplossingen met een suikergehalte (sucrose) van 30-60% waren favoriet. Een onvermengde vruchte- of druivesuikeroplossing werd slecht gewaardeerd, gelijk oplossingen met een hoge concentratie glucose. Beter in de smaak viel een S-f-g oplossing in de onderlinge verhouding 2 : 1 : 1 hetgeen de samenstelling van de zoetvloeistof der bloemen zal benaderen omdat reeds in de bloem de rietsuiker door fermentatie wordt gesplitst en de opbouw van hogere suikers een aanvang neemt (Groentje 12/77 blz. 197).

De zuurgraad van de voedseloplossingen bleek weinig invloed te hebben op het haalgedrag. Zonder merkbaar onderscheid werden suikeroplossingen met een zuurgraad van 3,2 tot 8,8 opgenomen.

STERTSELEN DER BLOEMEN

Dat geurinformatie bij de communicatie in het bijenleven een belangrijke rol speelt is de laatste jaren telkenmale bevestigd. Zoals bekend geven haalbijen die erin zijn geslaagd een lonende drachtplant te vinden geurinformatie van deze drachtplant aan de thuisblijvers door via het aanbieden van een kleine hoeveelheid verzamelde (aromatische) nektar; bovendien kunnen de thuisblijvers een indruk krijgen door het met de antennen betasten van de haalbij, omdat de bloemengeur in beperkte mate door het haarkleed en de huid wordt vastgehouden. Vooral de eerste vorm van geuroverdracht is van belang als de afstand drachtplant-standplaats volk groot is omdat de geurintensiteit van de nektar in de honingmaag blijft bewaard. Volgens een publikatie in A.B.J. 1977/11 is men er in het bijenteeltonderzoek centrum te Tucson (Arizona) met verfijnde apparatuur in geslaagd

vier vluchtige stoffen uit de bloemengeur van Alfalfa (Luzerne-voedergewas, zie Groentje 1978/2) af te zonderen.

Deze stoffen zijn Ocimene, Limonene, Mycene en Linalool. Een knappe prestatie maar voor de imkers ogenschijnlijk weinig interessant **maar wat blijkt**, de genoemde geurstoffen van de bloem vertonen volgens hun scheikundige opbouw zeer veel gelijkenis met de twee hoofdcomponenten van de geurstof die de bijen zelf produceren en via de geurklier, Nasanov klier, afscheiden. Deze stoffen zijn citral en geraniol. De geurklier zien we in het voorjaar duidelijk in bedrijf bij bijen op de vliegplank als jonge onervaren bijen zich invliegen, het zgn. stertse-len.

Nader onderzoek toonde aan dat bijen zowel zeer gevoelig reageerden op bestanddelen van de Alfalfa bloemengeur als op die van de geurklier.

Als een haalbij een voedselbron heeft gevonden reageert ze hierop door tijdens het opzuigen van de vloeistof de geurklier te openen waarbij vaak met de vleugels wordt gewaaierd. Door dit gedragspatroon wordt de richting naar de voedselbron als het ware afgebakend.

Nu is gebleken dat de geurstoffen van de Alfalfa zeer veel gelijkenis vertonen met die van de bijengeurklier wordt duidelijk dat de functie van de bloemengeur niet anders kan zijn dan het

aantrekken van de honingbij en wellicht ook andere bestuivende insecten. De waarde van de gevonden nectar/stuifmeel bepaalt daarna of bestuiving zal plaats vinden.

Deze onderlinge afstemming geurstof bloem en geurstof van de Nasanov klier kan alleen in een zeer langdurig proces zijn ontstaan zodat nu lijkt bewezen dat de Alfalfa inderdaad afkomstig is uit een gebied dat ook als de bakermat van de soort Apis mag worden beschouwd nl. ergens ten Oosten van de Middellandse Zee.

Verder onderzoek naar de geurstoffen van andere bloemen wijst erop dat sommige samenstellingen veel gelijkenis vertonen met- of gelijk zijn aan- die van de Alfalfa bloem.

Men kan zich nu afvragen of bepaalde chemische stoffen waar de honingbij zeer gevoelig op reageert wellicht in het aroma van een groot aantal bloemen voorkomen die door de bijen worden bezocht.

Tot welke gevolgtrekking men ook komt, een duidelijker en verfijnder afstemming tussen bloemen en bijen is welhaast ondenkbaar.

J. A. Zoet

- 1) The World of the honeybee
- 2) Gordon D. Waller: Bee Responses to sugar Solutions

Het oude vraagstuk: IMPORTEREN OF SELECTEREN

Ter gelegenheid van de 100ste algemene vergadering van de "Verein Deutschschweizerischer Bienenfreunde" op 10 september 1978 hield de Hr. H. Schäfer een inleiding over „100 jaar Zwitserse Bijenteelt". Deze zeer interessante rede werd onverkort opgenomen in de "Zwitserse Blauwe" van jan. j.l.

Hoewel het hele betoog ook voor ons zeer zeker van waarde is kunnen wij het ons niet veroorloven dit, in ons formaat ongeveer 8 pagina's tellende, verslag over te nemen. Wij willen - zonder daaruit enige gevolgtrekking te maken - toch enkele o.i. frappante zaken naar voren halen.

Vooraf dit: De vereniging had in 1976 - 136 afdelingen en 17.788 leden. Daarnaast bestaat nog een vereniging van Franssprekende en in het Zuiden een vereniging van Italiaans-

sprekende Zwitserse imkers. De totale bevolking zal thans ongeveer acht miljoen zielen tellen, het totale aantal imkers over het hele land 25.135 met 302.747 volken.

„Vast staat dat het oorspronkelijke donkere Alpenras (de Noordelijke zwarte bij) aldus spr. al sedert de laatste ijstijd - 80.000 jaar geleden - de inheemse bij was. Eerst in deze eeuw, toen de mens pogingen ging ondernemen de bij tot huisdier te maken, werden andere rassen buiten hun eigen verspreidingsgebied gebracht en dat is hooguit 200 jaar geleden. Van 1864 af werden Italiaanse koninginnen ingevoerd en in 1878 begon de import op grote schaal van Krainer moeren.

Door het heterosiseffect leidde dit inkruisen van vreemd bloed in de aanvang tot zeer goede opbrengsten, maar de terugslag kwam al

bij de tweede en derde generatie. Het gevolg van deze importen was allereerst het ontstaan van z.g. zwermduivels, vervolgens grote agressiviteit, achteruitgang van de opbrengst en toenemen van het aantal zieke volken.

In 1906, nadat grote verliezen als gevolg van vuilbroed waren geleden, werd een vuilbroed-verzekering in het leven geroepen en in 1909 in de Dierziektenwet opgenomen. In 1938 werd een Bijstandskas voor *Nosema* gesticht".

„Ik vraag mij af, aldus de inleider, of hieruit geen parallellen zijn te trekken:

1878 - 1900 grote importen van vreemde rassen en kruisingen;

1905 - 1925 slechte volken, veel ziekten, steekers en wegwijnende volken;

1955 - 1977 grote importen van vreemde rassen en daardoor kruisingen en uitsplitsingen;

1965 - 1978 slechte volken, veel ziekten, steekers en wegwijnende volken.

Het vaststellen van deze feiten houdt ten nauwste verband met onze koninginneteelt. Reeds in 1898, dus ongeveer 20 jaar na het begin van de importen van andere rassen en de nadelige gevolgen daarvan werd in Zwitserland de grondslag gelegd voor rassenteelt en een koninginneteeltvereniging opgericht. Deze opzet werd al spoedig een voorbeeld voor ons omringende landen. Men begon weer aan de selectie en trachtte het oude landras terug te fokken. Als gevolg van omstandigheden die we nu kennen gelukte dit maar ten dele. Men bereikte dus, ondanks een intensieve arbeid van 60 jaar op het gebied van teelt en selectie, het gestelde doel niet."

Dat de verbastering uit de jaren 1878-1900 niet meer uitgewist kon worden is met onze huidige kennis wel te begrijpen temeer als U bedenkt dat wij een bijendichtheid hadden van 18 - 25 volken per km.².

Inmiddels werd in Oostenrijk (30 jaar na ons) de raszuivere teelt van de Carnica ter hand genomen. De vitaliteit van deze volken is niet te vergelijken met die van het oude Krainerras, vooral de prestaties van doelbewuste kruisingen van verschillende stammen en lijnen vielen op. En het was weer zover dat men tegen het midden van deze eeuw ging invoeren en deze invoeren gaven ook goede resultaten.

Echter, het probleem dat mij bezig houdt ligt dieper. Ik zou een slechte bijenvakman zijn als ik de eigenschappen en voordelen van andere rassen niet zou willen erkennen. Maar een groot deel van de koninginnen op onze bijenstanden zijn geen koninginnen van bevruchtungsstations, doch op eigen stand bevrucht. Bij een vliegbereik van de darren tot 10 km. zoals

wij thans weten en de spreiding van de Carnica's is het zelfs zo dat moeren van het landras (d.w.z. gestabiliseerde hybriden) door darren uit Carnicavolken worden bevrucht en omgekeerd. Daaronder zijn heel goede prestatievolken. De eerste en tweede generatie geven goede resultaten. In de verdere afstammelingen treden dan uitsplitsingen op met alle gevolgen van dien.

Thans staat helder en duidelijk vast dat zich in verschillende delen van Zwitserland met de Carnicavolken en in het bijzonder met niet meer helemaal raszuivere afstammelingen ernstige problemen voordoen. De abnormaal vele en ernstige gevallen van *Nosema* bewijzen dat. (beklemtoneering van vert.)

Anderzijds hebben wij thans, hoewel eerst sinds kort, bewijzen van het feit dat de z.g. „reinteeitkoninginnen" van het opnieuw door selectie verkregen „Alpenras" zeer goede prestaties leveren, sterk en harmonieus zijn. Binnen het kader van mijn toespraak ben ik wat dieper op de rassen- en koninginneteelt ingegaan omdat de rassenteelt met onze huidige kennis een niet te onderschatten onderdeel van de bijenteelt is."

Zoals gezegd is het niet de bedoeling de hele en voor de Zwitserse imkers zeker belangrijke en goed gedocumenteerde rede over te nemen. Enkele markante uitspraken en m.i. ook voor ons geldend, wil ik niet onvermeld laten.

„In de laatste jaren brachten verschillende typen kasten de gemoederen nogal in beweging. Helaas zijn ook heden ten dagen nog niet alle imkers tot het inzicht gekomen dat de bijenwoning als zodanig bijzaak is en dat het veel meer aankomt wat er in de kast zit en wie er achter staat."

„De bedrijfsmethode is in de loop van deze honderd jaar steeds weer veranderd. Het ontbrak niet aan honderden en duizenden aanwijzingen voor de ware bedrijfsmethode. Dikwijls waren deze aanwijzingen in strijd met de natuur. Warme en koude overwintering, vroeg of laat voeren, veel of weinig laten bouwen, voeren in drachtloze perioden en op alle mogelijke manieren maakten menig imker onzeker en leidde bij de beginner tot twijfel. Vandaag de dag kunnen wij stellen dat wij in hoofdzaak een zo natuurlijk mogelijke en eenvoudige bedrijfsmethode willen."

„Voor de toekomst komt op de eerste plaats de instandhouding van ons oorspronkelijk ras. Door betere doelbewuste selectie moet het mogelijk zijn ons landras weer raszuiver te krijgen. Wij zijn daar reeds mee bezig. Onze landbevruchtungsstations zijn daarvoor niet geschikt. Daarvoor blijft alleen K.I. over. De techniek is daarvoor ver genoeg gevorderd. Het

komt er op aan in de komende jaren een aantal stammen van het landras systematisch te selecteren, bewust bepaalde stammen en lijnen te kruisen om op die manier weer tot gelijkmatig materiaal te komen. Dit materiaal moet dan ter beschikking van de telers gesteld worden voor de vermeerdering langs natuurlijke weg. Oostenrijk heeft met de Carnica bewezen dat dit mogelijk is."

„Wij zijn om te beginnen reeds met de selectie van zeven stammen begonnen. In tegenstelling met de mening van anderen, geloof ik niet dat de K.I. gemeengoed zal worden."

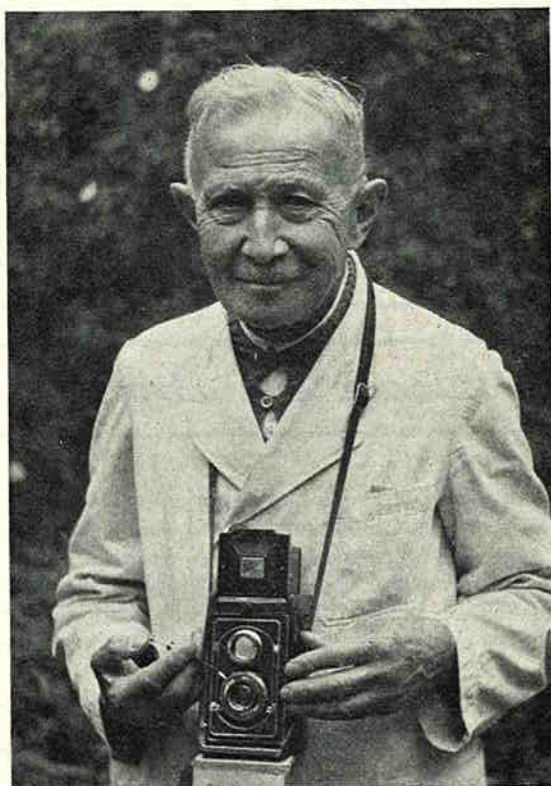
„Aan de mannelijke geslachtsdieren, de darren dus, dient meer aandacht te worden geschonken. Darrenbroed hoort midden in het broednest, in de warmte en niet aan de rand." Tot zover hetgeen Willem overnam uit de inleiding van de Hr. H. Schäfer. Zoals gezegd wil hij daaraan geen conclusie verbinden, maar hij beveelt het wel sterk aan in de aandacht van diegenen, die nog steeds de verleiding niet kunnen weerstaan clandestien moeren van onbekende afstamming uit het buitenland mee te nemen.

Willem.

BOEKBESPREKING

Meer dan driekwart eeuw geleden verschenen bij de uitgeverij Eugen Ulmer in Stuttgart de eerste delen van het zo beroemd geworden "Handbuch der Bienenkunde". De schrijver ervan was de toen nog jonge leider van de in 1907 opgerichte afdeling bijenteelt van het Zoölogisch Instituut te Erlangen, een afdeling die twintig jaar later zou uitgroeien tot de zelfstandige Bayerische Landesanstalt für Bienenzucht. In 1937 ging prof. dr. Enoch Zander als directeur met pensioen. In 1957 overleed hij te Erlangen, 84 jaar oud. Hoewel Zander in 1893 als 20-jarige begon met een studie in de plantkunde, schakelde hij al spoedig over op dierkunde, met als specialisme de entomologie of insektenleer. Afkomstig uit het Noordduitse Mecklenburg bezocht hij de universiteiten van Kiel en Rostock, maar belandde tenslotte in het Zuidduitse Erlangen, waar hij zijn studie afsloot en in 1903 werd benoemd tot lector. Vijf jaar later begon hij aan het genoemde instituut met het onderzoek van de honingbij en de bijenteelt, waar mee hij zich evenals prof. Karl von Frisch zijn hele verdere leven in hoofdzaak zou blijven bezighouden. Von Frisch kreeg de Nobelprijs, Zander niet, hoewel hij er zeker voor

in aanmerking kwam, wanneer men alleen maar denkt aan zijn reeds in 1906 gedane ontdekking van de ook naar hem genoemde nosema-parasiet. Behalve de destijds revolutionaire Zander-kast, gebaseerd op een raampje-maat van



Dr. Enoch Zander, opname uit 1948

42 x 22 cm, moet dan naast veel publiciteit en experimenteer-resultaten het Handboek worden genoemd. Prof. Zander beschreef in 7 delen letterlijk alles wat er tot die tijd op het gebied van de apidologie bekend was. Een formidabele prestatie, maar het spreekt vanzelf dat de behandelde stof steeds herzien en aangevuld moest worden. Dat is ook gebeurd en van diverse delen verschenen talloze herdrukken.

Enkele jaren geleden werd het plan opgevat een geheel nieuwe uitgave tot stand te brengen. De uitgever vond Zander's opvolger dr. F. K. Böttcher bereid de hoofdredactie op zich te nemen. Inmiddels is het eerste deel in 1975 verschenen, t.w. Band VI "Der Honig", terwijl in het komende voorjaar Band V "Haltung und Zucht der Biene" zal worden uitgebracht. Het was een goede gedachte om de bewerking van deze tweede druk op te dragen aan de nu ook al bijna 80-jarige dr. Anna M. Maurizio, de Zwitserse specialiste op het gebied van honing en stuifmeel, die op dit gebied een grote internationale faam heeft opgebouwd. Dr. Maurizio verzekerde zich bij de samenstelling van "Der

Honig" van de medewerking van een eminent team van deskundigen, bestaande uit Elida Focke, dr. G. Vorwohl, dr. J. Evenius en dr. H. Duisburg, waarbij de laatste de bijdrage van dr. Evenius i.v.m. diens plotselinge overlijden voltooide. Al met al is het een weergaloze uitgave geworden en zeker een grandioos eerbewijs aan prof. Zander, die er in 1927 de grondslag voor legde. Wie dit boek bezit kan alles van honing weten, omdat er alles in staat wat er maar over honing te weten valt. Mocht dat nog niet voldoende zijn dan kan de lezer terecht bij een literatuuropgave van ruim 650 (!) titels, waarin ook diverse Nederlandse publicaties werden opgenomen. Een uitgebreid register, 75

afbeeldingen en 18 tabellen completeren dit Handboek, dat op fraai papier werd gedrukt en gebonden in een stevige linnen band. Dat mag overigens ook wel, want de prijs is niet mis.

Maar voor wat het biedt is dit werk om met een moderne term te spreken werkelijk „het einde" !

Prof. dr. Enoch Zander "Der Honig - Herkunft, Gewinnung, Eigenschaften und Untersuchung des Honigs" - Handbuch der Bienenkunde, deel VI; bewerking Dr. Anna M. Maurizio e.a. - Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart, 1975 - 212 p., 75 afb., 18 tab. - geb. DM 52,—.

Chr. Maillie.

Oogst en Dracht

LEIDEN E.O.

Deze keer wil ik me niet beperken tot het geven van de resultaten van mijn volken, maar ook gegevens van andere imkers uit deze omgeving vermelden. Bewust heb ik de keuze laten vallen op imkers die in een bewoond gebied, hetzij in dorp of stad, hun bijen hebben staan

en die niet hebben gereisd. De bedoeling daarvan is om de aandacht te vestigen op het houden van bijen in bebouwde gebieden.

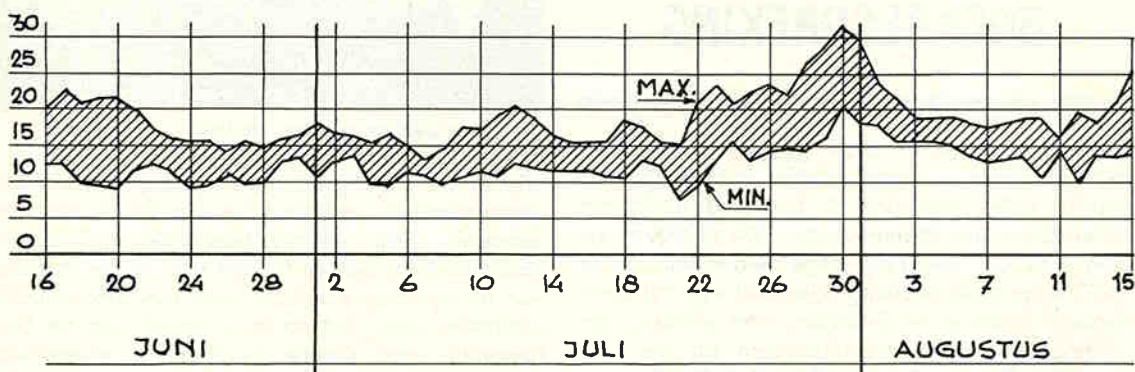
Hier volgt dan het resultaat dat een aantal imkers behaalde:

Koudekerk, rand van het dorp, 2 volken 90 pond;

Leiden, nieuwe woonwijk, 3 volken, 175 pond;

Leiden, zuidzijde van de stad, 2 volken, 55 pond;

Leiden, westrand van de stad, 2 volken, 50 pond.



Uit gesprekken is mij gebleken dat eind juli-begin augustus relatief veel honing werd gewonnen. Van de periode 16 juni - 15 augustus heb ik het temperatuurverloop in tekening gebracht. De max. en min.-waarden zijn opgenomen in een weerhut met geijkte thermometers

De grafiek spreekt voor zich. Eind juni en de drie eerste weken van juli zijn de temperaturen beduidend aan de lage kant geweest. Behoudens een enkele uitschieter schommelde de temperatuur tussen 10 en 16° C. In de laatste week van juli en de eerste van aug. was het goed weer met aanmerkelijk hogere temperaturen. De bijen hebben er hun voordeel mee gedaan.

A. Neve.

vervolg van pag. 39

schielijk uit de grot, even later gevolgd door een woedende Suttung, die zich eveneens in een arend verandert, maar de dief niet meer kan inhalen.

Als de goden Odin zien aankomen zetten ze snel enkele grote bakken gereed, waarin de Alvader de opgedronken mede uitspuwt. Goden en dichters behoeven zich sindsdien niet meer over hun lot te bekommeren. De onsterfelijkheid, de wijsheid en de scheppingskracht van het woord zijn door de goddelijke honingwijn gewaarborgd.

Chr. Maillie,
Zutphen.

OPNIEUW VARROA (1)

door ir. J. J. Pettinga

Twee jaar geleden (jan.no. 1977 blz. 19) werd in dit tijdschrift voor de eerste keer aandacht gevraagd voor deze nieuwe parasiet uit Oost-Azië. Toen werd duidelijk, dat deze mijt aan een snelle opmars in Oost-Europa was begonnen. Niet alle feiten en gegevens zullen in dit artikel worden herhaald; de geïnteresseerde lezer wordt verzocht het vorige nog eens te herlezen. In het kort:

Varroa jacobsoni Oudemans is een uitwendig levende mijt, oorspronkelijk levend op de Oost-aziatische bij (*Apis cerana*); deze mijt is op onze „westerse” honingbij (*A. mellifica*) overgestapt.

Alleen de bevruchte wijfjes leven uitwendig op de volwassen werksters en darren; ze zijn 1,5 x 1,1 mm groot, ongeveer even groot als een bijenluis. (zie omslagfoto febr.no. 1977).

De andere levensstadia van de mijt: eieren, larven, mannetjes en onbevruchte wijfjes komen alleen op het broed van de bij (larven en poppen) voor.

Door vervliegen, roven en zwermen wordt de besmetting overgebracht naar andere volken en streken. Intussen is gebleken, dat dit in warme landen zeer snel kan gaan. Maar ook in een gematigd en koud klimaat (Noord-Rusland, Siberië) breidt de aantasting zich snel uit. Vermoedelijk komt dit mede door het feit, dat men onkundig was van de aantasting en niets vermoedde.

Initiatief Apimondia

Deze snelle uitbreiding van de ziekte in Oost-Europa en de ontdekking van een haard in West-Duitsland (rond het Instituut van Prof. Ruttner te Oberursel bij Frankfurt) waren aanleiding tot een initiatief van Apimondia, de wereldorganisatie van bijenhouders.

In samenwerking met het internationale bureau voor bestrijding van dierziekten te Parijs werd een studieconferentie te Boekarest georganiseerd voor diegenen, die van overheidswege in de verschillende landen met de controle en bestrijding van bijenziekten zijn belast. Meestal zijn deze ambtenaren inspecteurs van veterinaire diensten, maar ook wel bijenteeltonderzoekers en/of -voorlichters.

De Veterinaire Dienst van ons Ministerie van Landbouw en Visserij stelde mij voor deze conferentie voor ons land bij te wonen.

Verspreiding van de parasiet

1. Japan

Hier is de plaag allang bekend; de mijt kwam voor op de Oosterse of Aziatische bij, *Apis cerana*. Maar over de omvang en betekenis van de *Varroa*-aantasting van onze honingbij, *A. mellifica* is weinig tot het westen en tot de „westelijke” literatuur doorgedrongen.

Volgens opgave op de studieconferentie zouden er in Japan al zo'n 70.000 bijenvolken gestorven zijn t.g.v. *Varroa*-aantasting. Er is door Bayer-Japan een bestrijdingsmiddel ontwikkeld, dat ook in Europa is ingevoerd: Varostan. Het bevat hetzelfde werkzame bestanddeel als het bestrijdingsmiddel tegen meeldauw op planten Morestan: chinomethionaat. De werking wordt hieronder besproken.

2. Bulgarije, Roemenië Rusland

Alle drie landen zijn ernstig besmet; het eerst was dit het geval in Bulgarije. Het vermoeden gaat uit naar een besmetting via Klein-Azië. Maar voor Rusland wordt ook uitgegaan van een besmetting via Siberië. In alle drie landen worden onderzoek en bestrijding nu zeer intensief aangepakt. De indruk bestaat, dat het gevaar in het begin niet onderkend is. Op het internationale congres in 1973 in Moskou was er geen enkele inleiding over *Varroa* óf aanverwante onderwerpen, op het congres in Grenoble in 1975 slechts twee; toen had de besmetting zich in Rusland en Bulgarije al sterk uitgebreid.

Roemenië zegt de besmetting „over” gekregen te hebben vanuit Bulgarije, doordat imkers in beide landen reizen naar bloeiende acaciabossen op de zandgronden aan beide zijden van de rivier de Donau.

De omvang van de schade in de drie landen is niet precies bekend (gemaakt). In Rusland overtreffen de verliezen door *Varroa* verre die van alle andere ziekten samen en is de onderzoekcapaciteit voor meer dan de helft op *Varroa* gericht.

In verband met de belangen voor bestuiving en honingexport (belangrijke bronnen voor harde valuta) wil men niet voor het blok worden geplaatst. Men vreest een herhaling van de slachting onder bijenvolken door de gewone mijtziekte (Acariose) in Engeland aan het begin van deze eeuw: Toen stierf daar 90% van de bijenvolken en moest men voor de bestuiving bijenvolken uit Nederland importeren.

3. Hongarije, Tsjecho-Slowakije

In deze landen is men zeer actief in de opsporing en bestrijding langs de oostgrenzen, resp. met Roemenië en Rusland. Alle bijenstanden in de bedreigde grensstreken worden onderzocht; op de aangetaste standen worden volken en bebroede raten vernietigd en de imkers ontvangen een schadeloosstelling.

4. Polen

Officieel is hier geen besmetting bekend. Vele collega's in de buurlanden betwijfelen dit in verband met de lange grens met Rusland. Door Dr. Kosnetzky, directeur van het instituut voor bijenziekten te Posnan, en voorzitter van de Poolse bijenhoudersbond, werd dit vermoeden tegengesproken.

5. Griekenland, Turkije

Over het eerste land is niets bekend gemaakt. Uit andere bron (en ook gezien de reeds lang bestaande besmetting in Bulgarije) is bekend, dat ook Turkije reeds lang en ernstig besmet is.

6. Italië, Finland, Joego-Slavië

Vertegenwoordigers van deze landen ontbraken op de conferentie; gegevens zijn (nog) niet bekend.

Helaas ontbrak Dr. Sulimanovic. Hij is veterinaire onderzoeker van bijenziekten en redacteur van het orgaan van de Kroatische bijenhouders. In 1976 bezocht hij de Ambrosiushoeve in aansluiting op het Nosema-symposium te Gent. Hij heeft een jaar voor studie in Japan doorgebracht en daar ook de Varroa-aantasting leren kennen.

7. Tunesië

Hier is de aantasting nog pas kort geleden ontdekt. Waarschijnlijk meegekomen door import van bijenvolken uit Oost-Europa. Men maakt zich hier grote zorgen over deze nieuwe plaag: Enerzijds door de snelle verspreiding in tropische en subtropische gebieden en de vele natuur- en hongerzwermen en anderzijds door de vele ouderwetse bijenwoningen (van leem en/of steen) met vaste bouw, die nog in gebruik zijn. Volken in vaste bouw zijn niet te

controleren! De bijenteelt speelt als honingproducent en als bestuivingsmedium in de Noordafrikaanse landen een belangrijke economische rol.

8. Zuid-Amerika

In Argentinië, Brazilië en Paraguay is Varroa inmiddels ook al gevonden, meegekomen met uit Japan geïmporteerde bijenvolken in Paraguay. Letterlijk schreef Dr. Roger Morse hierover in *Gleanings in Bee Culture* van november 1978: „Deze importen bevestigen de zorgeloosheid van de mens en maken duidelijk, dat wij in Noord-Amerika streng de hand moeten houden aan ons verbod op het importeren van vreemde koninginnen”.

9. West-Duitsland

In de herfst van 1976 werd een haard ontdekt rond het Instituut voor Bijenonderzoek van Prof. Dr. Fr. Ruttner te Oberursel ten noorden van Frankfurt/M. Het besmette gebied is ± 6 bij 13 km. Vermoedelijk is de besmetting overgebracht door het meenemen van *A. cerana* uit Ceylon. Het onderzoek naar de mate van aantasting en de bestrijding zijn zeer intensief ter hand genomen. Men heeft afgezien van het afmaken van alle besmette standen; enerzijds om meer gegevens en ervaringen te kunnen opdoen; anderzijds met het oog op het eigen onderzoeksprogramma over genetica en veredeling van de bij.

Bestrijdingsmiddelen en methoden

Zoals bij andere aantastingen (zoals de gewone mijtziekte, Acariose) is ook hier het opruimen van de aangetaste volken de beste en ook de meest doelmatige methode. Het toepassen van geneesmiddelen kost veel tijd (en dus geld!) en is ook hier nog niet afdoende gebleken (geen 100% doding).

Er is een grote „maar” bij de toepassing van middelen: de aangetaste poppen (het gesloten broed) worden niet bereikt en daardoor kan de parasiet de behandeling overleven, als met de behandeling niet gelijktijdig het nog aanwezige broed (in de herfst) wordt vernietigd. Maar in van besmetting verdachte gebieden wekt dit soms al teveel weerstanden op.

In tegenstelling tot de opsporing van de „gewone” mijtziekte (Acariose) kunnen we echter de bestrijdingsmiddelen niet missen bij de opsporing van de parasiet en vaststelling van een aantasting: de diagnose.

De te gebruiken middelen hebben veel overeenkomst met of zijn gelijk aan de mijtendende middelen (acaraciden), die in land- en tuinbouw mogen worden toegepast. Een mee-

valler is, dat vele van deze middelen voor bijen weinig giftig zijn.

Slechts enkele van de vele, die uitgetoet zijn, worden hieronder besproken. Alleen deze zijn m.i. de aandacht waard, ook voor de diagnose.

De meest gebruikte middelen tegen de Acariose zijn soms nog wel bruikbaar voor de diagnose, maar over het algemeen tegen Varroa (veel) minder werkzaam.

1. Varostan

Dit is ontwikkeld door Bayer-Japan en voor gebruik door de instituten door de „Moedermaatschappij" in Europa ingevoerd. De ervaringen in Europa zijn echter niet onverdeeld gunstig: Het werkt goed tegen de mijt, maar de bijenvolken reageren er slecht op: Verlies van koninginnen en/of gehele volken. De vliegbijs raken gedesoriënteerd en verkleumen buiten de kast.

In Oberursel werden na een 2e of 3e behandeling kort na de 1e weinig dode mijten meer aangetroffen op de bodemplank, maar de besmetting bleef toch aanwezig!

2. Sinéacar

Dit strooimiddel, waarvan de werkzame stof bekend is gemaakt, heeft het voordeel van de eenvoudige toepassing: 100-120 gram (afhankelijk van het doel: diagnose of bestrijding) worden van bovenaf over de raten gestrooid. En door contactwerking, en door verdamping, zouden de mijten worden gedood. Het middel wordt door de eigen coöperatie van de Roemeense bijenhouders gefabriceerd en verkocht. Een duidelijke demonstratie van de toepassing werd tijdens ons bezoek aan het proefstation voor de bijenteelt gegeven. Hiervoor waren zwaar besmette volken van elders aangevoerd. Na 5 minuten (!) lagen er al vele dode mijten op het papier, dat voor de behandeling op de bodemplank was gelegd.

Een groot nadeel is echter, dat het middel geen uitsluitel geeft bij een begin van aantasting.

3. Dicofol (merknaam Kelthane)

Met deze acaracide uit de gewasbescherming heeft men in Oberursel de beste resultaten bereikt. Een waterige oplossing van 1½% wordt door de bijen goed verdragen. Deze oplossing wordt met een spuit over de ramen met bijen gespoten.

Dit middel is ook voor diagnose geschikt.

Warmtebehandeling

Een behandeling van 100 of meer levende bijen in een broedstoof gedurende korte tijd kan als diagnosemiddel dienen. Volgens Smirnov (Rus-

land) is 10 minuten bij 48 °C voldoende om 90% van de aanwezige mijten naar beneden te laten vallen.

Onderzoek wasmul

Om na een behandeling of tijdens de winter de aanwezigheid van volwassen wijfjes vast te stellen, is het nodig de bodemplank te bedekken met een vel papier, waarop een stuk bijengaas van dezelfde grootte is vastgeklemd. In onze Nederlandse kasten is het aanbrengen daarvan soms moeilijk, of omdat de bodemplank niet „los" zit t.o.v. de broedkamer, of vanwege de constructie van de vliegopening (tunnel).

Inwendige (systematische) middelen

Uiteraard waren vele onderzoekers niet tevreden over de tot nu toe beschikbare middelen, en omdat niet alle mijten worden gedood en omdat een bestrijding in het gesloten broed niet mogelijk is.

Sommigen, o.a. Toschkov jr uit Bulgarije, verwachten veel van middelen, die met de suikerstroop worden toegediend. Ze raken zo in het bloed van de bij en via dit bloed in de mijt, waar ze pas hun werking doen. Dit zijn de z.g. systematisch werkende middelen.

Ritter (Oberursel) heeft proeven gedaan in deze richting met weinig succes. De bijen verdragen een bruikbare concentratie meestal niet.

Exportperikelen

Collega John Walker uit Engeland deed een beroep op de koninginnen exporterende landen zoveel mogelijk gegevens over het voorkomen van Varroa bekend te maken via de vakpers.

Groot-Brittannië laat nog steeds de vrije import van koninginnen met z.g. gezondheidsverklaringen toe. Ondanks de vele malen, dat de begeleidende bijen (die voor controle op ziekten moeten worden opgezonden aan zijn laboratorium) besmet bleken te zijn met de gewone mijtziekte (Acariose). Dit doet het ergste vrezen!

Hij informeerde ook naar verschillen in vatbaarheid tussen verschillende bijenrassen (gezien de huidige verspreiding van Varroa onwaarschijnlijk!) Verder naar resistentie van Varroa t.o.v. de gebruikte acariciden. Gezien de veel voorkomende en vaak snel verspreide resistentie van mijten t.o.v. nieuwe acariciden in de land- en tuinbouw, geen vraag zonder grond! Over de reis en de excursie een volgende keer.

OOGSTLIEDEN GEVRAAGD

Het motto voor deze oproep zou kunnen zijn dat de velden wit zijn om te oogsten, maar dat er weinig arbeiders zijn. De oproep zelf steunt op twee feiten. Het eerste is dat ik vele jaren het genoeg had leerlingen van een middelbare school te helpen bij de voorbereiding van hun biologie-examen. Ik behandelde dan met hen in een aantal lessen het leven van de honingbij, de school bood onderdak aan enige bijenvolken en niet alleen kregen ze op het examen meestal goede cijfers, maar hun werkstukken bewaarden ze met zorg en uit hun midden kwamen zelfs meermalen bijhouders voort. Nu de tijd nadert dat ik met imkeren zal moeten stoppen, heb ik weer op me genomen enkele eindexamencandidaten wekelijks een les te geven om op die manier te zorgen dat mijn kennis van en liefde voor de bijen niet met mij verloren zullen gaan.

Het tweede feit is, dat op vele middelbare scholen op het eindexamen een eenvoudig werkstuk wordt gevraagd over een biologisch onderwerp. Ik heb de indruk dat dit onderdeel van het examen voor de opleiders veel werk met zich mee brengt. Ook denk ik, dat de keuze, die de leerling maakt uit de aangeboden onderwerpen soms vrij willekeurig is.

Deze twee feiten brachten me op de volgende gedachten:

Waarom zou het niet mogelijk zijn, dat een aantal imkers zich aanbiedt (of wordt uitgenodigd) om op een school in hun buurt die leerlingen te helpen, die een werkstuk moeten maken en daarvoor het bijenleven kiezen?

Ik denk hierbij vooral aan de ouderen onder ons, die tijd en gelegenheid hebben dit te doen. Onmiddellijk rijzen er bij U allen, die dit leest, een aantal vragen. Ik bedenk er enige:

1. Zou ik dat wel kunnen? Ja, als U een doodgewone ervaren imker bent, kunt U dit. Natuurlijk ben ik bereid U te vertellen hoe ik het doe (zonder te beweren dat dit de enige manier is) en ik ga er van uit dat U kunt rekenen op hulp en begeleiding van de vereniging en allen die bij haar werk betrokken zijn. Probeer het eens!

2. Hoeveel tijd kan me dat kosten? Dat kost U minimaal een uur per week voor de les, buiten de vacaties plus de tijd die nodig is om

het volk te verzorgen dat door U bij de school geplaatst wordt.

3. Wat krijg ik daarvoor?

Daarvoor krijgt U:

a. het gevoel dat U een machtige taak vervult door jongeren in te wijden in onze prachtige hobby;

b. de voldoening dat U ze inspireert tot het maken van een werkstuk dat ze nooit zullen vergeten en dat hen zal helpen te slagen voor hun examen;

c. de dankbaarheid van de leraar, van de school en van de ouders;

d. een vergoeding van de door U te maken kosten. **Maar geen loon voor de les**, als de school dat betalen moet.

Ik meen hiermee de hoofdzaken van dit plan genoemd te hebben. En nu hoop ik dat de vereniging of anderen er iets in zien. Bovenal hoop ik dat vooral onder de ouderen, mensen gevonden zullen worden die er aan mee willen werken.

Misschien is er een veel betere manier om deze oogst binnen te halen. Laat het me weten. In ieder geval hoop ik dat deze gedachte niet geruisloos in het archief verdwijnt. En dat verwacht ik ook niet.

Akmarijp 19 (post Joure)
M. Lokerse
tel. 05668 - 247

REIST U MET UW BIJEN ?

Dan uw naam en adres in onuitwisbaar schrift op elke kast.

Dat is voorschrift en helpt diefstal voorkomen.

De lezer schrijft

WATERBEHOEFTE VAN EEN BIJENVOLK

In het voorjaar kan men de bijen suikerwater voeren volgens een zelf bepaalde samenstelling of een kant en klaar gekochte honing/stuifmeel substantie. Over pollensurrogaten ga ik het nu niet hebben. Ik sluit me aan bij al degenen die het verbeteren van de bijenweide in de onmiddellijke omgeving van de bijenstand zien als een primaire taak van elke imker. Een taak die kan worden uitgevoerd door bv. jaarlijks een aantal wilgestekken uit te zetten.

Wat beoogt de imker met het voeren in het voorjaar? De voorstanders willen ons doen geloven dat door het mondjesmaat toedienen van suikerstroop de bijen in de waan worden gebracht dat er dracht is met als resultaat een koningin die aan de leg blijft.

Naar mijn mening kunnen de bijen de hulp van de imker in maart echter even hard ontberen als in januari. Ze bepalen in eerste instantie zelf wanneer en hoeveel broed moet worden aangezet, hetgeen in hoge mate afhankelijk is van de sterkte van het volk. Wellicht spelen de vaderlijke gevoelens van de imker een grote rol bij deze verzorging van zijn pupillen maar neem het hem eens kwalijk, als hij maandenlang werkeloos heeft moeten toezien.

Toch wil ik wat dieper ingaan op het vraagstuk van de voorjaarsvoeding, vooral na het lezen van een artikel in *Bee World* over de waterbehoefte van onze bijen.

De onderzoekers¹⁾ hebben alle facetten bestudeerd van de relatie die er bestaat tussen de bijen, de behoefte aan en het verzamelen van water en raadpleegden maar liefst 157 publicaties die in de loop der tijden over dit onderwerp zijn verschenen.

De beperkte ruimte, aldus de onderzoekers, die de meeste bijenteelttijdschriften voor dit onderwerp inruimen vormt een schril contrast met het grote belang dat een bijenvolk heeft bij een efficiënte watervoorziening.

Hoewel elke imker weet dat bijen water nodig hebben verzuimen ze maar al te vaak een drinkplaats in te richten als er door klimatologische omstandigheden in de natuur weinig aanbod is van water.

Hoe hoog de nood kan oplopen bewijst een voorval uit Australië waar de bijen van 150 volken tijdens een hittegolf in minder dan drie uur een bak met 100 liter water leeghaalden en op een kopje water neerstreken voordat de gebruiker het naar z'n mond kon brengen.

Deze extreme omstandigheden zullen bij ons nauwelijks of nooit voorkomen, maar het geeft wel aan dat de watervoorziening van bijen even veel, zo niet meer, aandacht behoeft als alle andere handelingen die moeten leiden naar imkeren met sukses.

Elke dag halen de bijen een hoeveelheid water. Aangezien niet altijd is te voorzien wanneer de volken grote hoeveelheden nodig hebben kan de imker hierin het beste voorzien door te zorgen dat vooral in het vroege voorjaar voortdurend water beschikbaar is. In deze tijd van het jaar speelt het element water nl. een grote rol. Dagelijks breidt het broednest zich uit en voor de ontwikkeling van dit broed is water van essentieel belang, maar vaak zijn de weersomstandigheden in het vroege voorjaar zo slecht dat van uitvliegen dagenlang geen sprake kan zijn.

Toch moet het broed worden gevoerd en om het opgeslagen wintervoedsel te verdunnen is water nodig. Bovendien is water nodig om de vochtigheidsgraad binnen de tros op een peil te houden waarbij het jonge broed kan gedijen. Wordt bij het voeren meestentijds de nadruk gelegd op de voedselvoorziening, dus op het bestanddeel suiker, door het geven van een slappe suikeroplossing zou de imker wel eens meer tegemoet kunnen komen aan de waterbehoefte van het bijenvolk dan ooit is vermoed. Het van tijd tot tijd openkrabben van wintervoer rond het broednest wordt ook sterk aanbevolen om de broedaanzet te bevorderen. Opnieuw wordt de nadruk gelegd op het vrij beschikbaar komen van voedsel; moet echter niet meer rekening worden gehouden met de omstandigheid dat de sterk geconcentreerde suikeroplossing of honing in de ontzegelde cellen waterdamp zal absorberen waardoor ook hier indirect een bijdrage wordt geleverd tot de watervoorziening?

Het inrichten van een bijenkroeg behoort tot de typische voorjaarswerkzaamheden van de imker. Een bak met nat gemaakt turfstrooisel,

afgeschermd voor katten, in de zon geplaatst voldoet uitstekend. Als de bijen deze drinkplaats hebben gevonden voorkomt u dat ze elders op zoek gaan naar water waarbij ze wellicht overlast veroorzaken met alle gevolgen van dien.

Perioden met schraal voorjaarsweer, gekenmerkt door felle zon- krachtige Noordoosten wind en een lage luchtvochtigheid, doen de grond sterk uitdrogen en vooral dan maken de bijen een dankbaar gebruik van de ingerichte drinkplaats. Tijdens dit uitdrogende weer is het watergehalte van de verzamelde nectar laag zodat ook deze bron „droog” komt te staan.

Als de bijen naar een nieuwe standplaats worden gebracht, waaronder mede wordt verstaan het reizen naar drachtgebieden, moet er terdege op worden gelet of voldoende water in de omgeving aanwezig is.

Een sterke terugval in de broedaanzet treedt op als de bijen niet spoedig een drinkplaats vinden.

J. A. Zoet.

¹⁾ T. S. K. Johansson en M.P. Johansson Department of biology Queens College Flushing Bee world 1978/1/2.

AFDELINGSSECRETARISSEN ATTENTIE !

De Hr. H. Noeverman schrijft: Waarom grijpen de schrijvers geregeld terug naar die oude Groentjes b.v. methode die en die is na te zien in het sept.no. van 1949 of Groentje van 1965 blz. 165. Soms durft men nog verder terug te grijpen.

Laten wij hier van afstappen en het zo nodig erbij schrijven waar het over gaat of wat het is. Want niet iedereen heeft de oude Groentjes bewaard en niet iedereen kan ze nog krijgen of hebben. Want ook al omdat wij in onze ver. afd. Ommen met meerdere jonge leden zitten, die kunnen die Groentjes gewoon niet hebben. Zelf ben ik pas 7 jaar bijenhouder en wil graag alles weten en lezen wat er voor nieuws is, maar ik kan geen Groentjes van 1972 inkijken omdat ik ze niet heb.

Red. Bovenstaande kreet is de redactie in zoverre uit het hart gegrepen, dat wij jaren lang een gerichte propaganda hebben gevoerd om de Groentjes te bewaren en te laten inbinden. (Zie ook de aanbieding van verzamelbanden in onze advertentie). **In ieder geval behoort op het afdelingssecretariaat een complete verzameling maandbladen aanwezig te zijn.** De afd. secretarissen kunnen daartoe op verzoek een extra exemplaar aanvragen bij het Bijenhuis. Gezien het feit dat bijna alle afdelingen 50 jaar of langer bestaan kan het naslaan van oude jaargangen dan geen bezwaar meer zijn. De

ruimte in het maandblad laat nu eenmaal niet toe de artikelen waarnaar wordt verwezen te herhalen. Wij zullen dus, ten behoeve van die leden of afdelingen die wel over de oude jaargangen beschikken moeten doorgaan daarnaar, indien dat zin heeft, te verwijzen.

JAGEN BIJEN OP MEEUWEN ?

Het door de Hr. Broekert gesignaleerde gedrag van meeuwen gedurende de zomermaanden is mij meer dan eens opgevallen. Een dergelijk gedrag vond ook wel plaats tegen de avond. Steeds was er sprake van een gebied van beperkte omvang en speelde het zich af op een hoogte van een paar honderd meter, maar niet altijd op dezelfde plaatsen. Een direct verband met de aanwezigheid ter plaatse van bijenstallen is mij niet opgevallen. Dat meeuwen geen insekteneters zijn zou ik niet zo stellig durven beweren als de Hr. Geskes. Wat eten meeuwen eigenlijk niet ? B. v.d. Bergh, Heerde. Red. De Hr. v. d. Bergh beantwoordt zijn eigen vraag. Onder insecteneters verstaan wij dieren die uitsluitend of bijna uitsluitend insecten eten. De kok- of kapmeeuwen eten zeker in de winter van alles en moeten tot de alleseters of omnivoren worden gerekend, hetgeen dan ook onder punt 5 werd geconstateerd. „Is min of meer een alleseter”. Dat houdt in dat de kokmeeuw als dat zo voorkomt ook insecten en in het bijzonder insectenlarven eet. Zie de meeuwen achter de ploeg van de boer. Ten slotte zij vermeld dat de kokmeeuw, de grote mantelmeeuw en de zilvermeeuw sinds 1 jan. onder de bescherming van de Vogelwet zijn gebracht, voorlopig voor de duur van twee jaar.

SPOUWBIJEN

Een nieuw bijenras? Misschien wel, ontdekt U het zelf maar. Wat te zeggen van een bijenvolk dat zich reeds meer dan drie jaar geheel zelfstandig in het Nederlandse klimaat weet te handhaven? Dat moeten toch wel superbijen zijn. De Hr. en Mevr. Mast in Middelburg weten er meer van. Zij zijn n.l. de huisbazen van dat bijenvolk.

Op een mooie zonnige dag in 1974, toen ze in de tuin bezig waren, werd het zonlicht getemperd door een geweldige bijenzwerm. Toen het gezoem wat minder was geworden bleek de zwerm zich gezet te hebben tegen de onderkant van de dakgoot. Een te hulp geroepen imker kon er niet veel meer aan doen. De bijenzwerm had zich via een kier tussen muur en dakgoot in de spouw gevestigd en liet zich daar niet meer verdrijven.

De goede huisvesting, nog verbeterd door een inmiddels aangebrachte spouwisolatie en het betrekkelijk zachte zeeklimaat hebben dat overleven in de hand gewerkt. Uiteraard zullen we dit unieke gebeuren blijven volgen. Zijn er meer imkers met dergelijke feiten? Het Groentje is er goed voor. B. v. d. Bergh, Heerde.

ZE VERSTONDEN GEEN CHINEES

Het was een heerlijke, warme dag. Een prachtige gelegenheid om de volken eens na te zien. Helaas mocht de pret niet lang duren, want zelfs op het (amsterdamse) bijenpark konden twee agenten mij vinden.

„Gelukkig, (zeiden ze), hebben we u kunnen vinden. Op de Sophialaan zijn nogal wat moeilijkheden. Voor een chinees restaurant vliegt een enorme zwerm bijen, zodat de deur van de eetzaal daarvan is gebarricadeerd. Of U direct wilt komen” Als dank voor hun moeite mij te waarschuwen kon ik hen verblijden met een pot verse „koolzaad”. Ik ging meteen op pad, want de chinees zat in nood. Zijn loempia's bleven onaangeroerd

Ter plaatse heerste een grote rust. Ik stapte het restaurant binnen. Er was geen klant in te bekennen. Wel zag ik een paar vrouwen voor een raam staan. Toen wist ik waar ik wezen moest. Naast het restaurant stond een flinke ligusterhaag. Aan de ene zijde ervan zag ik een chinees staan kijken. Ik sprak hem aan, maar kennelijk verstond hij mij niet. Aan de andere kant van de heg zag ik een „spook” zitten.

Een groot wit laken uitgespreid op de grond, waaronder zich iets bewoog. Naast het laken stond een fruitkist met de bekende kieren. In die kist zat een „pet” vol bijen. Zo af en toe kwamen er een paar handen venijnig onder het laken vandaan, die een heggeschaar hanteerden en de grootste moeite bleken te hebben met het doorknippen van een te dikke tak. Aan deze tak hing namelijk een „knots” van een zwerm. Geen wonder dat de „eetklanten” een straatje om waren gegaan bij de „landing” van de zwerm.

Onder het laken bleek zich een chinees te hebben verschanst, uit eerbied voor de Hollandse bijen, maar van een zwerm scheppen had hij geen „nasi”, laat staan „kaas” gegeten.

Ik sprak hem aan toen hij zijn hoofd even naar buiten stak om lucht te happen. Maar helaas, onze taal verschilt teveel met het chinees om elkaar wat bij te brengen. Eén der vrouwen werd er bijgehaald. Zij bleek goed Hollands te

kunnen spreken. Ik vertelde haar dat zij mij hadden ontboden, zij het dan via de politie, om de zwerm weg te halen.

Na overleg met de „onderduiker” onder het laken, zei ze mij, dat ze de zwerm zelf wilden houden. Ik zei: „Akkoord, maar dan krijg ik vergoeding voor de gemaakte (rij)-kosten.” Daar bleek niet over gepeinsd te willen worden door de chinezen, die zich nog steeds als de rechtmatige eigenaren bleken te beschouwen, ondanks het feit dat ze middels de politie afstand hadden gedaan.

Ik keek nog even toe en hoorde de laken-chinees steeds heviger spreken. Ondanks dat vertrokken de bijen geen spier, want ze verstonden hem duidelijk niet

Door het gerommel met die heggeschaar aan de tak, vlogen er steeds méér bijen op en lieten duidelijk blijken dat zij op hun jaarlijkse baal- of feestdag, niet gestoord wensten te worden en hielden zo links en rechts al wat „prik-akties”!

Eerstgenoemde chinees had de benen al genomen. Hij hield het voor gezien. De vrouw, die ook al dekking had gezocht, zei nogmaals dat ze de zwerm zélf hielden en ik dus best kon vetrekken. Ik zei haar toen: „Goed, ik zál vertrekken, maar nièt zonder de zwerm”!

Op dat moment stak ik mijn kieps onder de heg; een flinke ruk aan de tak en de hele kluit tuimelde in de mand. De „lakenchinees”, die ik opzij had geduwd, krabbelde overeind en vluchtte, gehuld in zijn laken, weg. Ik heb hem niet meer gezien

Nadat ik ook de fruitkist had leeggeslagen, keerde na een kwartier de rust weer en zat de „knots” in de mand.

Mij verstonden deze bijen wél!

Enkele maanden later hoorde ik dat dezelfde restauranthouder iemand zocht die zijn twee volken, in fruitkisten gehuisvest, over wilde brengen in kasten. Hij had toch van mij geleerd hoe hij een zwerm moest vangen. Maar kennelijk durfde hij daarvoor mij niet meer te vragen. . . . J. A. Dekker.

BIJEN VERGIFTIGD IN LAUWERSMEER ?

In het Groentje is nog geen aandacht besteed aan de grote bijensterfte, die bij het begin van de koolzaadrracht in het Lauwersmeergebied plaats vond.

Veel imkers hebben door deze sterfte grote, maar (voorzover mij bekend) geen fatale schade gehad.

De te laat gewaarschuwde instanties hebben geprobeerd het vergif waarmee gespoten werd (malathion) aan te tonen.

De Leeuwarder courant heeft uitgebreid en objectief over het gebeurde bericht en geeft het onderzoek en conclusie van de A.I.D. als volgt weer:

Onderzoekingen door de Algemene Inspectiedienst van het Ministerie van Landbouw te Zwolle en het Rijksbijenteeltconsulentschap te Hilvarenbeek hebben uitgewezen, dat er geen verband aantoonbaar is tussen het sproeien met malathion op de dinsdag en de woensdagmorgen voor Pinksteren en de grote bijensterfte in het Lauwersmeergebied in de dagen na Pinksteren. Bij de onderzochte dode bijen heeft men geen sporen van malathion gevonden. Een andere oorzaak is echter evenmin vastgesteld. Wel is vastgesteld, dat de besproeiing van het koolzaad met een vliegtuig heeft plaats gevonden, toen het koolzaad nog niet in bloei stond en er ook nog geen bijen geplaatst waren.

De eerste bijen werden vrijdagavond en zaterdag voor Pinksteren geplaatst, een groot deel ook op Pinkstermaandag. Als regel geldt een veilige marge van twee dagen tussen het sproeien en de plaatsing van de bijen en dat heeft in het verleden nog nooit problemen gegeven. Het is zelfs wel voorgekomen, dat tussen het sproeien en loslaten van de bijen één nacht en één morgen zat, maar dan moet het wel drogend weer zijn. De veiligheidsmarge is in dit geval goed in acht genomen, zo is geconstateerd, waarbij inspecteurs van het A.I.D. ook de aangrenzende koolzaadvelden buiten de Lauwersmeerpolder in het onderzoek hebben betrokken.

Ook de conclusie van het Consulentschap, na onderzoek van een monster, bijen, komt hiermee overeen:

Bij het onderzoek naar vergiftiging is geen malathion of aldrin aangetoond.

Dit wil niet zeggen, dat de bijen niet vergiftigd zijn, want dit zijn ze, zoals u het in uw brief schrijft, waarschijnlijk wel, maar dat de hoeveelheid residu, gezien de tijd tussen de bespuiting en het onderzoek, te weinig is geworden om het met de ons beschikbare apparatuur aan te tonen.

Tot zover het onderzoek langs chemisch-analytische weg.

Zelf wil ik hieraan nog enkele ervaringsfeiten toevoegen, die in de richting van een vergiftiging wijzen en niet op een hevig toeslaan van de Nosema, zoals wellicht gedacht zou kunnen worden. Belangrijk is, dat er aan zeer vele volken schade was, maar niet aan alle.

Zou er sprake zijn van Nosema, dan is de verklaring: er waren ook nog gezonde volken. De gezonde volken zouden dan, naast volken met veel sterfte, moeten voorkomen over het gehele gebied.

Dit is niet zo. Een groep imkers aan de oostelijke rand van het gebied had geen schade.

Een tweede gegeven volgt uit het feit dat niet alle imkers tezelfdertijd hun volken hebben geplaatst.

Bij Nosema zou het tijdstip van plaatsing betrekkelijk onverschillig zijn. Dit is niet zo. De imkers (behalve de oostelijke), die hun volken het eerst plaatsten, hadden de grootste schade, zij die dat twee tot drie dagen later deden minder en zij die dat na vijf dagen deden geen. Het laatste lijkt te wijzen op het uitgewerkt raken van de restanten malathion.

Imkers, die aan de oostelijke rand geen schade hadden geven hiervoor als verklaring dat, terwijl de polder net begon te bloeien, er aan de andere zijde van de dijk een perceel koolzaad van een boer veel verder in bloei stond en dat de bijen daarop gevlogen hadden. Wanneer er dan toch van vergiftiging sprake is geweest, dan is er waarschijnlijk toch iets mis met de veilig geachte marge van twee dagen.

Een ondersteuning hiervoor heb ik gevonden in het boek: ABC and XYZ of Bee Culture.

Daar wordt voor het residu effect van Malathion twee uur tot twee dagen aangegeven, maar met een speciale verwijzing naar het eind van de tabel. Daar staat dat, wanneer Malathion onverdund of met een geringe verdunning wordt versproeid, een hoge voor de bijen gevaarlijke toxiciteit blijft bestaan gedurende **ten minste vier dagen**. Waarschijnlijk is een hoge concentratie gebruikt met een vliegtuigbespuiting.

Hoe de officiële instanties ook over de „veilige marge” mogen denken, de getroffen en gewaarschuwde imker zal in de toekomst wel zijn eigen marge aanhouden.

J. F. Boland,
Oosterwolde (Fr).

COMMENTAAR OP DE BRIEF VAN DE HEER BOLAND:

De feiten, zoals die door de heer Boland worden aangedragen en op een rij worden gezet, wijzen wel sterk in de richting van een vergiftiging door de bespuiting met Malathion. Maar er is geen Malathion in de gedode bijen vastgesteld en volgens de richtlijnen van het Openbaar Ministerie is dan het bewijs voor een vergiftiging niet geleverd.

Wel is door ons (in één of enkele gevallen) een zware besmetting met Nosema vastgesteld. Aangenomen mag worden, dat dit ook bij een groot deel van de overige, op het koolzaad geplaatste volken het geval is geweest.

Pas enkele jaren geleden is aangetoond (door Prof dr O. Wahl), dat bijen, die om de een of andere reden verzwakt zijn, (Nosema, grote broedzorg of onvoldoende eiwitvoeding in hun jeugd) extra gevoelig zijn voor bestrijdingsmiddelen. Onder die omstandigheden zijn ze ook gevoelig voor middelen, waarvan ze onder

normale omstandigheden weinig of geen hinder ondervinden, zoals b.v. de groeistoffen 2-4 D en MCPA. Uitgaande van de zware Nosema besmetting, is het in dit geval best mogelijk geweest, dat door dit samengaan van twee oorzaken een grote sterfte is opgetreden. Een reden te meer, om met de heer Boland er van uit te gaan, dat „de veilige marge” sterk afhangt van andere omstandigheden.

Ir J. J. Pettinga,
Hilvarenbeek.

AFDELINGSNIEUWS

AFD. DE WIJK

Het bestuur van de afd. De Wijk is voornemens om medio januari bij voldoende deelname een stro-vlecht-cursus te organiseren. Verder is het de bedoeling om wederom een cursus voor beginners te organiseren. Mocht blijken dat er niet voldoende deelname is, dan zal getracht worden de cursisten over te plaatsen naar die afdeling die ook een dergelijke cursus organiseren. Op de ledenvergadering op 21-11-'78 is verder besloten om een excursie te organiseren naar Schiermonnikoog.

Voor het komende jaar kunnen we 9 nieuwe leden inschrijven, dit als gevolg van de cursus voor beginners.

Zijn er onder de leden en niet leden uit onze omgeving die nog willen deelnemen aan één dezer cursussen, neem dan contact op met A. Broekert Poeleweg 9 te IJhorst tel. 05224-1586.

AFD. DRIEBERGEN

Op vrijdag 16 november j.l. hielden wij onze eerste ledenvergadering van dit seizoen. In het huishoudelijke deel van de vergadering werd o.a. besloten om de jaarlijkse VOORJAARSBIJENMARKT te houden op de tweede zaterdag in april, zodat over de datum geen misverstand meer kan ontstaan. Dit jaar is dat dus op 14 april. Belanghebbenden worden verzocht dit alvast te noteren, U ontvangt hiervan uiteraard nog nader bericht.

Na de pauze vertoonde ons lid dhr. Beens een door hemzelf gemaakt bijenfilmpje, waarin o.a. onze activiteit op koninginndag 1978 te zien was in de vorm van een versierde wagen, voorstellende een bijenstal. Verder waren er een aantal leden die hun dia's lieten zien die alle betrekking hadden op het bijengebeuren.

J. de Zoete.

AFDELING ASSEN

Op 26 oktober j.l. werd in de Landbouwwinterschool de eindles gehouden van de cursus Bijenteelt voor Beginners. Deze cursus stond onder leiding van de heer J. H. Lubbers en tijdens diens ziekte van de heer R. H. Geskes te Roden. Namens het Ministerie van het Landbouwwonderwijs was hierbij aanwezig de heer G. v.d. Sluis te Beetsterzwaag.

Na beantwoording van een 40 tal schriftelijke vragen werd aan 12 cursisten het getuigschrift uitgereikt. Drie personen moesten worden afgewezen en 3 hebben het tijdens de cursus laten afweten.

De volgende personen slaagden.

Mevr. A. M. Nijs-Simon, Assen; dhr. H. Bijker, Borger; B. Greving, Hijken; V. A. v. Halsema, S. J. Huisman, A. Kleve, R. H. Lenderink, L. J. Mulder, Assen; J. Klok, Bovensmilde; H. Letteboer, Rolde; A. M. Thole, Peest en H. Zoetelief te Elp.

Voor de te houden cursus voor Gevorderden die op 20 november start hebben zich 13 cursisten opgegeven. De avond werd besloten met de vertoning van een dia-serie door ons lid dhr. B. J. Trip.

Het bestuur.

NIEUWS OVER DE LAUWERSMEERPOLDER

In deze polder is $\pm$ 300 HA koolzaad uitgezaaid; de uitwintering moet worden afgewacht, maar er zal wellicht voldoende zijn. Bij de plaatsing van bijenvolken heb ik de hulp gekregen van de heer J. v.d. Wal, (Imkerswacht) Westersingel 62, Bergum, tel.: 05116-2962.

Ik ben verhuisd van Noorbergum naar Iekmounewei 16, Bergum. Helaas ben ik nog niet telefonisch bereikbaar. Aanvraag voor plaatsing dient U te richten aan dhr. v.d. Wal of aan ondergetekende. De kosten à f 1,50 per volk zijn bij plaatsing te voldoen of liever nog door storting op giro nr. 879026 ten name van ondergetekende.

H. Haitsma

AFDELING GRAAFSCHAP-LIEMERS

In onderling overleg hebben de vertegenwoordigers van de betrokken organisaties de jaarlijkse imkersavond vastgesteld op dinsdagavond 20 maart 1979. Aanvang 19.30 uur, in "Erve Kots" te Lieveelde. Vertoond zullen worden de twee films die uit de financiële middelen van de Europese Commissie beschikbaar gesteld zijn ter bevordering van de bijenteelt.

"Wunderland im Bienenstand" en "Eine Königin wird geboren". Tussen de twee films is er gelegenheid tot het nuttigen van een kop koffie.

Aan het slot van de avond, hetwelk naar we hopen niet te laat wordt, bestaat weer gelegenheid tot pannekoeken eten en napraten.

P. H. v. Rijswijk, secr.

DE KRING GRAAFSCHAP-LIEMERS

De kring Graafschap-Liemers houdt op 10 maart 1979 een kringvergadering in hotel Liestro, Groenloseweg F15 te Ruurlo, aanvang 14.00 uur.

Leden en afdelingsbesturen worden hierbij uitgenodigd.

P. H. v. Rijswijk, secr.

AFDELING HOOGEVEEN

Onlangs werd in hotel Homan te Hoogeveen de jaarvergadering gehouden van de afd. Hoogeveen van de Ver. tot bevordering der Bijenteelt in Nederland. Het gaat de afdeling goed. Het ledental bedraagt thans 55 hetgeen 9 meer is dan vorig jaar. Er kon aan 15 deelnemers dit jaar het diploma van de cursus "Bijenhouden voor gevorderden" worden uitgereikt.

De heer J. de Jonge was aan de beurt van aftreden. Hij stelde zich niet herkiesbaar, omdat naar hij zei 75 jaar een mooie leeftijd is om de functie over te dragen aan een jongere. De heer G. van Nuil te Hoogeveen werd gekozen als bestuurslid.

Voor de reiskommissie deed de heer Van Nuil verslag van het gezamenlijk reizen naar de drachtgebieden. Het bleek dat weer meer imkers dan vorig jaar hieraan hadden deelgenomen. De imkers reisden met hun bijen naar de wilg te Sint-Jansklooster, het fruit in de NOP, koolzaad in de Flevopolder en naar de heide in Nijverdal en Oldebroek.

Op voorstel van de heer J. Kip werd de heer J. de Jonge benoemd tot erelid. Door de heer J. Dijs werd aan de scheidende voorzitter namens de vereniging dank gebracht voor het vele werk voor de afdeling verricht en bood een drietal boeken aan n.l. De wonderbaarlijke bijenstaat, Mensen in Drenthe en Oet de kieps.

Het ligt in de bedoeling dit jaar een cursus te organiseren voor beginnend imkers. Een geweldig interessante cursus voor ieder die met bijenhouden wil gaan beginnen. Er kunnen nog enkele deelnemers worden geplaatst.

Tot voorzitter is gekozen de heer J. Dijs te Hoogeveen. De hoofdprijs van de verloting, een nieuwe spaarkast aangeboden en gemaakt door de heer J. de Jonge werd gewonnen door de heer G. Warmink te Zuidwolde.

Een aangename geslaagde vergadering.

AFDELING 's-GRAVENHAGE e.o.

Op 13 november j.l. organiseerden wij voor de leden een honingtentoonstelling met de Hr. Duyvetter als keurmeester. De vele inzendingen bezorgden hem meer werk dan was verwacht, maar gelukkig wat de Hr. Duyvetter zeer tevreden over de kwaliteit en afwerking ervan. Dat belooft veel voor de toekomst, aangezien velen van onze afdeling voor het eerst honing en/of honingraten ter keuring inzonden.

De lezing van de Hr. Duyvetter over dit "oer-voedsel" was zeer plezierig en leerzaam. Gezien het aantal aanmeldingen is ook voor het komend jaar weer besloten tot het geven van cursussen voor zowel beginners als voor gevorderden. Tevens starten wij het nieuwe jaar met een korfvlechtkursus. Positieve reacties van onze leden op de excursie die het bestuur in aug. j.l. organiseerde en welke ons in Kalmt-hout en Hilversum bracht, vormde de inzet voor herhaling van een dergelijk initiatief in 1979.

Emmy Holleman, secr.

AFDELING BEILEN

Op woensdag 22 november belegde de afdeling Beilen een vergadering van regionale betekenis. Deze avond werd gevuld door Ir. J. J. Pettinga, de Rijksbijenconsulent en tevens directeur van de proefbijenstand "Ambrosiushoeve" te Hilvarenbeek.

Er was veel belangstelling voor deze avond. Ongeveer 65 imkers luisterden met grote belangstelling

naar wat Ir. Pettinga vertelde. De imkers waren afkomstig uit de afdelingen Assen, Emmen, Hoogeveen, Ruinen, Westerbork, Meppel, Oosterhesselen en Beilen. Ir. Pettinga vertelde over het werk op de "Ambrosiushoeve". Ook de giftigheid van bestrijdingsmiddelen kwam aan bod en diverse bijenziekten werden besproken.

Na de pauze werden dia's vertoond, waarbij de "Ambrosiushoeve" weer centraal stond. Hierna was er gelegenheid tot het stellen van vragen. Enkele imkers maakten daarvan gebruik. Zij plaatsten enige vraagtekens bij het juist uitvoeren van de voorlichtende functie die de "Ambrosiushoeve" heeft.

T. L. Kroes
secr. afd. Beilen

AFDELING APELDOORN

Dinsdag 28 november hield onze afdeling weer een bijeenkomst. De zaal was goed gevuld, maar wij misten toch een aantal bekende gezichten.

Een speciaal woord van welkom was voor de gast van deze avond, dhr. Hans v. d. Post uit Oegstgeest. Ook waren tot ons genoeg een aantal leden van de afdeling Ugchelen aanwezig, alsmede leden van de A.N.I. uit Apeldoorn en Hoenderlo. Ook zij werden van harte welkom geheten.

Verder kon de voorzitter nog vertellen, dat wij na een tijd tevergeefs zoeken, een onderdak hebben gevonden, om de strovlechtskursus te houden, die in januari begint. Ook is het verheugend, dat er voor de cursus bijenteelt die in het voorjaar weer begint een instructiestal gereed zal zijn.

Hierna kon dhr. v. d. Post beginnen met het vertonen van zijn kleurenfilm over het bijenleven, die zeer in de smaak viel. Door de grote verscheidenheid van opnamen in deze film, o.a. van de bijenmarkten te Driebergen en Veenendaal blijft het geheel erg levendig. Al het moois dat we hier te zien kregen, hopen we straks in het nieuwe bijenseizoen weer te mogen beleven. De wegblijvers hebben wat gemist.

Onder het genot van een drankje bleven er na de film nog een groep leden wat nakaarten, waarbij wij de indruk hadden, dat de sterke verhalen niet ontbraken. Wij kunnen terugzien op een geslaagde bijeenkomst.

De Secr. N. Meboer, Afd. Apeldoorn

AFDELING ROTTERDAM

Propagande voeren

Elke afdeling probeert regelmatig, op de voor haar beste manier, propaganda te voeren ten dienste van het bijenhouden in het algemeen en ter versterking van de eigen afd. in het bijzonder.

De afd. Rotterdam doet dit o.a. door het geven van voorlichtingsavonden, korfvlechtkursussen, en sinds 2 jaar door een honing- en bijenmarkt in september. Rotterdam heeft echter nog een mogelijkheid gevonden, en wel door middel van de beurs „Eigen Handig" welke elk jaar in november in Rotterdam gehouden wordt. Er was weinig voorbereidingstijd weinig geld en praktisch geen foldermateriaal. De „Ambrosiushoeve" heeft ons echter fotoplatten en foldermateriaal ter beschikking gesteld. Hiervoor zijn wij hen zeer erkentelijk. Verder moest alles door de afd. en haar leden binnen enkele weken georganiseerd worden. Ondanks alles heeft de afd. een keurige stand kunnen inrichten die elke dag, negen dagen lang, door meerdere mensen is bezet. Wij kunnen van een groot succes spreken. De belangstelling voor onze stand is enorm geweest. Ons doel is, naast interesse opwekken voor het bijenhouden, de mensen bewust te maken voor onze eigen, Nederlandse, imkersprodukten. Gezien de grote vraag naar honing, was en kaarsen, lukte dit prima. Tevens proberen wij de bezoekers

bewust te maken van het grote nut van de honingbij voor de natuur en het milieu. Onze medewerkers aan deze beurs zijn er van overtuigd dat de mensen ook inderdaad bereid zijn om de imker en zijn bijen te accepteren.

Tientallen bezoekers hebben wij naar Wageningen verwezen over informatie betreffende de adressen van afdelingssecretariaten in het gehele land. Van Groningen tot Limburg, van Noord-Holland tot Zeeland, overal kwamen de bezoekers vandaan.

Wij menen hieruit te mogen konkluderen dat propagandavoeren op een schaal zoals wij dit nu gedaan hebben, niet alleen voor de afd. Rotterdam van belang is, maar voor het hele Nederlandse bijenhouden. Propaganda voeren is een zaak van algemeen belang. Daarom zal de steun tot het organiseren van zo'n propagandavoering ook op gezamenlijke schouders moeten rusten.

Rotterdam, U. Kooijmans

AFD. WEHL E.O.

Donderdag 8 maart organiseert de afd. Wehl e.o. een bijeenkomst in de zaal van UHM, Grotestraat 11, Wehl (bij de kerk), aanvang 7.30 uur.

Spreker: De heer Hensels, medewerker van het Rijks-bijenteelt consulentenschap.

Onderwerp: Algemene zaken verband houdende met de bijenteelt.

Iedereen die interesse heeft is welkom.

GROEP NOORD-HOLLAND

De eerste Noordhollandse studiedag zal worden gehouden op zaterdag 3 maart a.s. te Heerhugowaard in het ontmoetingscentrum „De Brinkert" Midden-weg 168 (achter N.H. kerk). Zaal open 09.45 uur.

PROGRAMMA

- 09.45 uur Aankomst met koffie
- 10.15 uur Opening door de voorzitter, Mr M. Tydeman
- 10.30 uur Inleiding door Prof. P. Zonderwijk „De achteruitgang en mogelijkheden tot herstel van onze bijenweide"
- 11.30 uur Koffiepauze
- 11.45 uur Groepsdiskussie gericht op enkele doelstellingen
- 12.15 uur Plenaire vaststelling actieplan
- 12.45 uur Lunch
- 13.45 uur Inleiding door Drs J. Kerkvliet „Pollenonderzoek en kwaliteitsonderzoek van honing"
- 14.45 uur Groepsdiskussie gericht op enkele doelstellingen
- 15.15 uur Theepauze
- 15.30 uur Plenaire vaststelling actieplan
- 16.00 uur Sluiting door de voorzitter.

Beide inleiders maken gebruik van dia's.

Kosten van deelname inclusief

3x koffie of thee

f 8,—

Lunch

f 7,—

Afrekening geschiedt bij de ingang van de zaal.

Indien U vanuit het afdelingsbestuur nog geen uitnodiging heeft ontvangen dient u onverwijld contact op te nemen.

J. A. Zoet.

IN MEMORIAM

Op 14 november 1978 overleed op 80-jarige leeftijd de heer H. Lukkien.

Hij was medeoprichter van onze vereniging en gedurende 40 jaar werkzaam in het bestuur. Zijn waarde voor onze afdeling zal in onze herinnering blijven.

Afd. Ter Apel

Op 8 januari 1979 is op 73-jarige leeftijd overleden ons gewaardeerd lid de heer

Jan van Aarst

Tot zijn pensionering was hij leraar bijenteelt. Voorzover zijn gezondheid toeliet, gaf hij blijk van zijn belangstelling.

Onze deelneming gaat uit naar zijn vrouw, kinderen en verdere familie.

Namens de afd. Wageningen:
H. Evenboer, secr.

Op de gezegende leeftijd van 86 jaar ging van ons de heer U. Lindstra.

Wij zullen hem blijven gedenken als een zeer kundig imker, met grote liefde voor de bijen en de natuur. Vele jaren was hij in onze afdeling een toegewijd bestuurslid.

Onze deelneming gaat uit naar zijn familie en naar mevr. Wiersma, die hem de laatste jaren met veel zorg heeft omringd.

N. Meboer, Secr. afd. Apeldoorn
Oude Zwolseweg 70, Apeldoorn

Op 23 december jl. is overleden:

ALBERT TEUNIS VAN DEN BRINK

Hij is 90 jaar oud geworden.

In 1918 heeft hij de afdeling Renkum opgericht en gedurende 60 jaren deel uitgemaakt van het bestuur van deze afdeling. Ook de door hem ontwikkelde „Methode v. d. Brink" heeft hem bij veel imkers bekend gemaakt.

Daarnaast heeft hij jarenlang deel uitgemaakt van de examencommissie voor het behalen van het diploma „Praktisch Imker".

We hebben in hem een stuwende kracht en vooral een kundig en behulpzaam imker verloren.

Namens de leden en het bestuur van de afdeling Renkum.
C. Dieckmann (Secr.)

Op 23 december jl. ging van ons heen ons trouw lid de heer

SIOERD EPPINGA

op de leeftijd van 76 jaar.

Met hem is weer een groot bijenliefhebber heengegaan.

Namens de Afd. Jubbega en Omstreken,
Secr. Tj. van Dam.



Een goed begin voor elke imker

Neem nu enkele Spaarkasten in bouw pakket ter vervanging van uw oude kasten.
Complete kasten, maar ook de onderdelen nu uit voorraad leverbaar.

Let op uw uitgebouwde ramen die nu niet in gebruik zijn. Bescherm ze tegen vocht maar vooral voorkom wasmot.

Paradichloorbenzol helpt afdoende. Nu ook verkrijgbaar in **goed sluitende metalen bus** inh. 400 gr. à **f 3,75**

De nieuwe Kastkaart is uit

De meest volledige Nederlandse kastkaart is er nu, voor elk systeem geschikt, o.a. voor de selectieteelt van koninginnen.

Ook voor de imkers geldt: „Hij die schrijft die blijft!“ per 10 stuks **f 3,50**.

Ze zijn er weer

Onze verzamelbanden om uw „Groentjes“ in te bewaren. U bewaart ze toch ook?

In elke band kunnen nu twee jaargangen worden opgeborgen. Nog steeds per stuk **f 14,—**.

Voor GOEDE DINGEN

BIJENHUIS-WAGENINGEN

GEOPEND iedere werkdag van 8.00 — 12.00 uur en van 13.30 — 17.00 uur.
's-Zaterdags van 9.00 — 12.30 uur.

GRINTWEG 273
Algemene Bank Nederland Wageningen
rekeningnr. 53.90.42.900

Postgiro 823276
(Bijenhuis)
Telefoon 08370 - 1 28 63

Verkoopadressen

Depôt H. Troost:
Rollecaterweg 13, Nieuwleusen tel.
05296-1580.

Depôt G. J. L. ten Cate:
Verzetstraat 60, Vriezenveen, tel.
05499-3040.

Depôt Enschede:
H. H. Schutte, Sportlaan 22, Enschede
tel. 053-318165, afhalen; Vrijdags van
18.00 uur t/m 19.00 uur.

Depôt Reggedal:
H. J. Haanen, de Hogenkamp 2,
Goor, tel. 05470-5576.

Depôt afd. Gorsseel e.o.:
G. J. Lensink, Deventerweg 7, Gors-
seel, tel. 05759-1283.

Depôt Achterhoek:
B. Meijerman, Dwarsdijk 6, Halle, tel.
05736-479.

Depôt afd. Epe:
Coöp. Novaco (Welkoop) Paasvuurweg
7, Epe, tel. 05780-2317.

Depôt West Betuwe:
J. M. W. v. Aalst, Walgtsestr. 31 Varik,
tel. 03445-1369. Open Zat. 14.00 t/m
16.00 u. en na tel. afspraak.

Depôt afd. Bunnik-Houten:
B. Th. Barten, Koningslaan 23 Bunnik,
tel. 03405-1742.

Depôt Boerenbond-Neerbosch-Hees:
St. Agnetenweg 63, Nijmegen.

**Depôt H. S. Homburg Velsersduinweg
165 IJmuiden:**
Tel. 02550-21530, dagelijks van 13.00-
16.00 u. en na tel. afspraak.

**Depôt "Prommelsluis" afd. Schouwen-
Duiveland:**
C. L. v. d. Wekken, Provincialeweg 5,
4321 SM Kerkwerf, tel. 01110-4821.

Depôt Noord & Zuid Beveland:
C. Smits, Steenweg 23, Schoren, tel.
01102-1427.

Depôt Amby, Berg en Terblijt:
R. Th. Koek, Ambyerstr. Zuid 100,
Amby Maastricht, tel. 043-623578.